

“TRABZON’DA MEŞVERET” GAZETESİNE GÖRE DONANMA-YI OSMANİ MUAVENET-İ MİLLİYE CEMİYETİ TRABZON ŞUBESİ VE FAALİYETLERİ

Melek ÖKSÜZ*

ÖZ

Osmanlı donanmasına yardım toplamak amacıyla İstanbul’da kurulan Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti’nin kısa süre içinde ülke genelinde şubeleri açılmıştır. Cemiyetin Trabzon şubesi de, 26 Ocak 1910 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Bu çalışma, Trabzon Vilayeti sınırlarını kapsamakta olup Vilayet dâhilindeki sancak, kaza ve nahiyelerdeki Donanma Cemiyeti şubelerinin “Trabzon’da Meşveret Gazetesi”ne yansıyan faaliyetlerini içermektedir. Bu doğrultuda Trabzon Vilayeti dâhilinde hem gemi hem de tayyare alınması için faaliyet gösterildiği anlaşılmaktadır. Yardım kampanyası sırasında İttihat ve Terakki Kulübünün şubeleri de aktif bir şekilde Cemiyete destek vermiştir. Vilayet dâhilinde bireysel ya da kurumsal olarak yapılan yardımların yanı sıra, özellikle köylüler aralarında topladıkları paralarla kampanyaya katılmayı vatanî bir vazife addetmişlerdir. Ayrıca devlet memurları da maaşlarının tamamını ya da bir kısmını bağışlamak suretiyle donanmaya katkıda bulunmak fedakârlığını göstermişlerdir. Bunların yanında tiyatro, müzayede ve konser gibi faaliyetler gerçekleştirilerek gelirleri cemiyete bağışlanmıştır. Çalışmamızda Trabzon şubesinin gelir kaynakları ile merkeze gönderilen miktar hakkında tespit edilebilenler makalenin son kısmında tablolar halinde verilmiştir. Denize kıyısı olan ve donanmanın önemini kavrayan bir şehrin halkı olarak Trabzonlular, bu hassas konuda büyük fedakârlık örneği göstermişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Donanma Cemiyeti, Trabzon Vilayeti, Trabzon’da Meşveret Gazetesi, İane Komisyonu

---

* Doç. Dr., KTÜ Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, TRABZON.

TRABZON THE NATIONAL OTTOMAN NAVY MUAVENET
ASSOCIATION (CHARITY) PROVINCIAL BRANCH AND
ITS ACTIVITIES IN THE NEWSPAPER ARCHIVES OF
MASHVARÂT

ABSTRACT

Founded in Istanbul in order to collect aid to the Ottoman navy, the the League branches of National Navy Osmani Gwin were opened across the country in a short time. Trabzon branch of the Society started its activities in January 26, 1910. This study, covering the borders of the state of Trabzon, investigates the Navy League's activities within the counties, starboards and towns as reflected in the newspaper named Trabzon Meşveret. It can be understood that the Trabzon branch provoked the state to buy planes and ships. Members of the clubs such as İttihat and Terraki actively supported the society as well. Besides the individual and instutional supports within the state, the villagers appreciated it as an official duty to participate in the campaign. The government employees also granted their salaries to the society. The tables dealign with the sources of income belonging to Trabzon and those sent to the central state are handled in this study of the paper. The folk of Trabzon, located along the sea, bein aware of the importance of having a navy, made a lot of sacrifices for this issue as well.

Keywords: Donanma Cemiyeti, Trabzon Vilayeti, Trabzon'da Meşveret Gazetesi, İane Komisyonu

GİRİŞ

II. Meşrutiyetin ilanı ile anayasal düzene geçişin sağladığı imkânlar sayesinde dernek kurma özgürlüğü elde edilmişti.¹ Bu süreçte amaçlarına göre değişen farklı dernekler kurulmuştur. Bunlardan birisi de hayır/yardım dernekleridir. Bir yandan 1908 sonrasının özgürlükçü havası öte yandan Osmanlı donanmasının içinde bulunduğu atıl durum² bu alanda bir şeyler

---

¹ Ancak kurulan derneklerin meşruiyet kazanması, 16 Ağustos 1909 tarihli "Cemiyetler Kanunu" ile olmuştur. Böylece dernek kurma hak ve özgürlüğü anayasal güvenceye kavuşmuştur. Zafer Toprak, "1909 Cemiyetler Kanunu", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1985, s.205-206; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler, 1859-1952*, İstanbul 1952, s.163; Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, İstanbul 1999, s.196-197.

² Bu konuda bkz. Ali İhsan Gencer, *Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867)*, Ankara 2001; Nedim İpek, "II. Abdülhamit Döneminde

yapılması gerekliliğini hissettirmişti. Ancak donanmanın devlet imkânlarıyla ıslah edilmesinin zorluğu, halkın desteğini gerekli kılmaktaydı. Bu düşüncenin bir sonucu olarak, İstanbul'da II. Belediye Dairesi çalışanlarından bazılarıyla tüccar ve avukatların da aralarında bulunduğu 28 kişilik bir ekip tarafından 19 Temmuz 1909 tarihinde "Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti" kurulmuştur.³ Donanma Cemiyeti Nizamnamesinin 2. maddesinde yer alan "Osmanlı Devletinin büyük devletlerarasında yerini muhafaza ederek ihtiyaca cevap verecek bir deniz kuvveti meydana getirmek" ifadesi Cemiyetin kuruluş amacı olarak belirtilmişti. Cemiyet, halk arasında daha çok "Donanma Cemiyeti" olarak yer etmiştir.⁴

Donanma Cemiyetinin kuruluşunu tamamlamasının ardından Dâhiliye Nezareti'nin valiliklere ve kaymakamlıklara gönderdiği tebliğlerle ülke genelinde cemiyetin şubelerinin açılması işine hız verilmiştir. Bu doğrultuda taşrada cemiyetin pek çok şubesi açılmıştır. 1910 tarihinde Cemiyetin gerçekleştirdiği ilk Büyük Kongre'de 29'u vilayet, 28'i liva, 56'sı kaza, 9'u da nahiye merkezinde olmak üzere toplam 122 şubesi olduğu açıklanmıştı.⁵ Cemiyetin Trabzon şubesi bunlardan biri olup, 26 Ocak 1910 (13 Kanun-ı Sani 1325) tarihinde açılmıştır.⁶

Trabzon şubesi kuruluşunu tamamladıktan sonra kısa süre içinde kaza ve nahiyelerde örgütlenme faaliyetleri başlamıştır. Cemiyetin, Trabzon Vilayetinde tespit edilebilen şubeleri şunlardır:⁷

1-Trabzon Sancağı: Trabzon Merkez Kazası, Ordu, Giresun, Tirebolu, Görele, Vakfikebir, Akçaabat, Sürmene, Of ve Maçka kazaları ile Şarlı,

---

Ordunun ve Donanmanın Modernizasyonu", *XIV. Türk Tarih Kongresi (9-13 Eylül 2002)*, C.II, Kısım.I, Ankara 2006, s.159-182; Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması*, C.3, İstanbul 1982; Afif Büyüktuğrul, "II. Meşrutiyet Sonrasında Deniz Kuvvetlerimiz Düzenlenmesi Çabaları", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı: 5, s.57-66; Afif Büyüktuğrul, "Osmanlı Devleti'nin Yapmayı Tasarladığı Son Donanma", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı: 11, s.67-72; Afif Büyüktuğrul, "Sultan II. Abdülhamit Donanmamızı Neden Bağlamıştı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı: 12, s.72-78.

³ Bu konuda en kapsamlı çalışma Selahittin Özçelik'e ait olup eserinde, cemiyetin kuruluşu da ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Bkz. Selahittin Özçelik, *Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti*, Ankara 2000, s.11-21.

⁴ Kurulduğunda adı, Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti olmakla birlikte zaman içinde başka yardım derneklerinin kurulması birtakım karışıklıklara neden olduğu için cemiyetin ismi, 17 Şubat 1914'te çıkan irade-i seniyye ile Donanma Cemiyeti olarak değiştirilmiştir. Özçelik, *a.g.e.*, s.13-15, Ek:1.

⁵ Cemiyetin şubeleri ve taşra teşkilatlanması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özçelik, *a.g.e.*, s.73-112. Ayrıca bkz. Nurşen Gök, *Donanma Cemiyeti'nin Anadolu'da Örgütlenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007, s.59,80.

⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 28 Mayıs 1327 (10 Haziran 1911). Ayrıca bkz. Volkan Aksoy, *II. Meşrutiyet Dönemi'nde Trabzon*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Trabzon 2014, s.35-40.

⁷ Burada, faaliyetleri ve isimleri gazetede yer almış olan kazalar ve nahiyeler verilmiştir.

Yomra, Tonya, Araklı, Humurgan Nahiyeleri.

2-Lazistan Sancağı: Lazistan Merkez Kazası (Rize), Hopa, Atina (Pazar) kazaları ile Arhavi, Viçe (Fındıklı), Mapavri (Çayeli), Kurâ-yı Seba (İkizdere) Nahiyeleri.

3-Gümüşhane Sancağı: Gümüşhane Merkez Kazası, Kelkit, Torul ve Şiran kazaları.

Trabzon Merkez şubesinin kurucu idare heyetinin görev süresinin dolması üzerine, 3 Haziran 1912 Pazartesi günü Meclis-i İdari ve Belediye Dairesi, Ticaret ve Ziraat Odaları ile Trabzon'daki kulüplerden tayin edilen 3'er kişiden oluşan Heyet-i Mahsusa, Hükümet dairesinde toplanarak Trabzon Donanma Cemiyetinin yeni idare heyetini seçmişlerdir.

Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi'nin 1911, 1912 ve 1914 yıllarına ait İdare Heyeti listesi tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1: 1912 Yılı Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi İdare Heyeti

	1911 yılı ⁸	1912 yılı ⁹	1914 yılı ¹⁰
Reis	Hacı Hamdi Efendi-zade Hacı Hami Efendi	Çulha-zade Hacı Kadri Efendi	-
Reis Yrd.	Bekir Efendi-zade Hacı Rüştü Hafız Efendi	Müftü-zade Sadi Efendi	Müftü-zade Mustafa Sadettin Efendi
Aza	Hacı Molla-zade Osman Efendi	Bekir Efendi-zade Hacı Hafız Rüşdü Efendi	Mehmet Ali Bey
Aza	Hacı Ali Hafız-zade Mahmut Salih	Rüsumat Merkez Müdürü Mehmet Ali Bey	Adil Bey
Aza	Kastropoli Yorgi Efendi	Mısıryan Osib Efendi	Ali-zade CemalBey
	Yazıcıoğlu Areşkoh Efendi	Konkolidi Yorgi Efendi	Molla-zade Osman Efendi
Aza	Minasyan Arsen	İmam- zade Mustafa Efendi	Yunusağa-zade Şefik Efendi
Aza	Tahtacıyan Mihran Efendi	Arslanyan Haçik Efendi	Ağa-zade Mehmet Efendi
Aza	Arabyan Karabet Efendi	Meşveret Gazetesi Müdürü Naci Efendi	Hacı Agop Maratyan Efendi

Trabzon'da basın yayın organları, Donanma Cemiyeti'ne yardım toplanması hususunda önemli katkı sağlamıştır. "*Trabzon'da Meşveret*"¹¹

⁸ Özçelik, *a.g.e.*, s.101; Aksoy, *a.g.t.*, s. 36-37.

⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Mayıs 1328 (5 Haziran 1912); Özçelik, *a.g.e.*, s.101.

¹⁰ Özçelik, *a.g.e.*, s.102.

¹¹ "Trabzon'da Meşveret", 1908'den beri Çarşamba ve Cumartesi olmak üzere haftada iki gün yayınlanan bir gazete olup sahibi Naci (Meşveretçi Naci) Bey'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Birinci, "Meşveretçi Naci Bey ve Gazetesi", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*,

gazetesi donanma ianesinin önemini anlatan yazılarına gazete sütunlarında sıklıkla yer vermişti. Cemiyetin kuruluş amacının anlatıldığı böyle bir yazı, gazetenin 7 Haziran 1911 tarihli nüshasında “*Trabzon Donanma Cemiyeti’nden Rica-yı Mahsus*” başlığıyla yayınlanmıştı. Yazıda, Donanma Cemiyetinin, Osmanlı Devletinin namını dünyaya tanıtmak ve vatani taarruzlardan korumak amacıyla Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis zırhlıları, Yedigâr-ı Millet, Muavenet-i Milliye, Gayret-i Vatanîye ve Numune-i Hamiyet torpido muhripleri ve 5 tane de nakliye gemisi satın aldığı belirtiliyordu.¹² Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis zırhlılarının 3. taksiti olan 40 bin lira için cemiyetin bütün şubeleri yardıma çağrılıyordu. Yazıda “*Biliyorsunuz ki canımızdan daha muazzaz addettiğimiz Girit kuvve-i bahriyemizin tekâmül ve satvetiyle neticepezir olacaktır. Eğer donanmamızın terakkisi yoluna tevessül etmez ise o vakit binlerce şühedamızın kabirleri düşmanın ayakları altında kalacaktır.*” sözleriyle güncel bir konu olan Girit meselesinin çözümünün aslında donanmanın gücü ile eşdeğer olduğuna vurgu yapılıyordu. Söz konusu yazıda halkın ayda 40 para vererek yapacak olduğu cüzi miktardaki yardımların dahi işe yarayacağı; dolayısıyla vatanın selameti demek olan donanmanın Osmanlıların fedakârlıkları ve gayretleri ile güçlenebileceği belirtiliyordu.¹³

Benzer bir yazı “*Donanmaya İhtiyaç*” başlığıyla yayınlanmıştı. Yazıda, Rusya’nın Karadeniz donanmasını acil olarak güçlendirmeye çalıştığı ve bu hazırlığını da Osmanlı Devletine karşı yaptığı belirtilmiş ve bu doğrultuda tedbir alınması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. İlerleyen satırlarda Osmanlı Devletinin bir orduya sahip bulunduğu, ancak bunun bütün sahillerin güvenliğini sağlamaya yeterli olmadığı belirtiliyordu. Bu noktada halkın hayret uyandıracak derecede üstün bir fedakârlıkla yardım etmesi gerekliliğine işaret ediliyordu. Naci Bey yazısında yapılan yardımların yetersizliğinden şikâyet ediyor ve “*Lakin elimizi kalbimizin üzerine koyup müteessifane düşünelim. 30 milyon Osmanlı’nın 2 sene zarfında donanma için verdiği ianenin miktarı ancak 700 bin liraya baliğ oldu. Bu hamiyet-i Osmaniye ile mütenasip bir yekûn mudur?*” diyerek sitem ediyordu. Yazının devamında “*Biz Avrupalılar gibi binlerce lira vermeyelim fakat bu ianeye her Osmanlı, ayda 40 para donanma ianesine ita-yı ianatta bulunsa senede bir dretnot*

Sayı: 5, (Güz 2008), s. 139-149; Hüseyin Albayrak, *Trabzon Basın Tarihi*, Ankara 1994, s. 48-53.

¹² *Trabzon’da Meşveret*, 25 Mayıs 1327 (7 Haziran 1911). Donanma Cemiyeti’nin en önemli hizmeti, donanma için gemi satın almasıydı. Bu doğrultuda Almanya’dan ve İngiltere’den 4 torpido muhripi, 5 nakliye gemisi, 2 tane de zırhlı muhripi satın almıştı. Bu gemilerin satın alınması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özçelik, *a.g.e.* s.148-173.

¹³ *Trabzon’da Meşveret*, 25 Mayıs 1327 (7 Haziran 1911). Cemiyet tarafından satın alınan diğer gemilerin parası zamanında ödendiği halde Barbaros ve Turgut Reis zırhlılarının borcunun ödenmesinde zorluk yaşanmıştı. Bu konuda gösterilen kolaylık neticesinde kalan paranın 18 ay zarfında her ay 40 bin lira verilerek borç ödenmeye çalışılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özçelik, *a.g.e.* s.156-159.

alarak satvet-i Osmaniye'yi denizlerde temsil edecek donanmamızı kuvvetlendiririz."¹⁴ diyerek hedefi belirginleştiriyordu. Yazının sonunda ise donanmaya yardım etmek vatansever olmakla özdeşleştirilmiş ve meselenin vatanın selameti ile ilgili olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İane toplama çalışmalarında gazete yoluyla yapılan bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri halk üzerinde oldukça etkili olmuştur. Nitekim böylesi bir etkinlik, Müderris Harun Efendi tarafından gerçekleştirilmiştir.¹⁵ Harun Efendi'nin bu faaliyeti gazetede "*Bir Hizmet-i Vatanperverane*" başlığıyla duyurulmuştur. Harun Efendi'nin Trabzon Vilayeti dâhilinde seyahat yaparak halkı donanma ianesi gibi önemli bir hayra davet ettiği gazetede takdir duygularıyla verilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle Lazistan Sancağı'nda çeşitli toplantılar yaparak halka iane konusunda vaaz ve nasihatlerde bulunduğu ifade ediliyordu. Bu toplantıların halkı etkilediği ve yapılan çalışmalar sonucunda Lazistan'ın her köyünde iane sandıkları kurulduğu, Hopa ve Atina başta olmak üzere sancak dâhilinde çeşitli müzayede ve müsabakalar tertip edilerek iane toplama işinin daha geniş tabana yayıldığı belirtilmekteydi. Harun Efendi Lazistan Sancağı'daki seyahati dönüşünde Of ve Sürmene kazalarına uğrayarak aynı faaliyetleri burada da gerçekleştirmiştir.¹⁶

A-DONANMA İANESİ

1-Trabzon Sancağı

a-Trabzon Merkez Şubesinin Faaliyetleri

Gerek Donanma Cemiyeti gerek se basın yayın organları donanmanın yetersizliği konusunda kamuoyunu duyarlı hale getirdikten sonra halkı bu hayırlı işe dâhil etmek için çalışmalara başlamıştır. Ülke genelinde Cemiyete gelir temin etmek için askeri, kültürel, spor, iktisadi ve zirai alanda oldukça kapsamlı faaliyetler yapılmıştır.¹⁷ Trabzon Vilayeti dâhilindeki Cemiyetin şubeleri de aynı duyguyla çalışarak yardıma iştirak etmişlerdir.

Donanma Cemiyeti'ne yapılan yardımlar sadece bağış yöntemiyle elde edilmiyordu. Müzayedeler iane toplamak amacıyla başvuru yöntemlerinden

¹⁴ *Trabzon'da Meşveret*, 18 Haziran 1327 (2 Temmuz 1911).

¹⁵ Nizamname gereğince cemiyetin amacını anlatmak ve yaymak için irşat seyahatleri yapılması öngörülmekteydi. Bu doğrultuda bazı vilayetlere merkezden birtakım görevliler gönderilerek halkın yardıma olan katkısı artırılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda 1913 yılında Ali Şükrü Bey ve 1914 yılında Doktor Fazıl Berki Bey'in Trabzon Vilayeti 'ne gelerek irşat ve teftiş faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bkz. Özçelik *a.g.e.*,s.138-140; Ancak Harun Efendinin bu şekilde merkezden gönderildiğine dair herhangi bir bilgi mevcut değildir.

¹⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 25 Mayıs 1327 (7 Haziran 1911).

¹⁷ Donanma Cemiyeti'nin ülke genelinde gerçekleştirdiği bu faaliyetler hakkında bkz. Özçelik *a.g.e.*,s.141-196.

birisi olmuştur. Bu şekilde çeşitli eşyalar açık artırma yolu ile satılarak gelirleri Donanma Cemiyeti'ne bağışlanıyordu. Bu yönde gazete aracılığı ile yapılan bir duyuruda; Boztepe-i Bala ahalisi tarafından hâsılatı Donanma-yı Osmanî menfaatine olmak üzere müzayedeye çıkarılan levhanın ihalesinin Ortahisar'daki Bahçeli Kahve'de yapılacağı kesinleştiği belirtilmekte ve müzayedeye katılmak isteyenlerin, adı geçen kahveye gelmeleri "*teali-i vatan*" adına rica edilmekteydi.¹⁸

Resmi kurumlar da kampanyaya destek sağlamışlardır. Yapılan yardımların şeffaflık ilkesi gereği gazetelerde listeler halinde ilan edilmesi, halkın desteğinin sağlanmasında teşvik edici bir rol oynuyordu. Bu nedenle yapılan her yardım basın aracılığı ile duyurulmaktaydı. Ayrıca halkın böyle bir beklentisi ve talebi de olmaktadır. Trabzon Liman Kâtibi Kolağası Mustafa Efendi, Trabzon Liman Dairesi'nden donanma için yardım edenlerin isimlerini ve yaptıkları yardım miktarını bir liste halinde gazeteye göndererek bu listenin gazetede yayınlanmasını bir yazıyla rica etmişti. Gazetede yayınlanan listeye göre, Liman Dairesi'nden 337 kuruş 30 para toplanmıştı.¹⁹

18 Mayıs 1912 tarihli "Trabzon'da Meşveret" gazetesinde "*Tuhfe-i Şükran*" başlığı ile yer alan bir haberde; Trabzon Jandarma Alayı İdare Eminliği'nde bulunan tabur kâtibi Zeynel Abidin Efendi'nin her ay maaşının % 2'si olan 32 kuruşu donanma ianesine bağışladığı belirtiliyordu. Haberin içeriğinde Zeynel Abidin Efendi'nin söz konusu miktarın her ay maaşından kesilerek doğrudan Donanma-yı Osmanî Muaveneti Milliye Cemiyeti veznesine gönderilmesi konusunda ilgili makamlara direktif verdiği ve bunun da şükran ve minnetle kabul buyrulduğu büyük bir minnettarlıkla ifade ediliyordu.²⁰

Kurumların yanı sıra bireysel olarak yapılan yardımlara da gazete son derece önem vermiştir. 26 Haziran 1912 tarihli gazetede "*Asar-ı Hamiyet*" başlığı ile verilen yazıda, Hacı Salih-zade Ömer Efendi'nin donanma ianesi için daha evvel 2 lira vermiş olduğuna işaret edilmiştir.²¹

Trabzon'da Donanma Cemiyeti'ne sadece nakdi yardımda bulunulmamış, bunun yanında her türlü eşya da bağışlanmıştı. Bu yönde 15 Haziran 1912 tarihli gazetede bir hanım tarafından gönderilen mektuba yer verilerek halkın duyarlılığı artırılmak istenmiştir. Bu habere göre bağışlayacak parası bulunmayan bu hanım elindeki değerli bir eşyayı cemiyete bağışlamak istiyordu. Mektup, fakir ve yalnız bir kadının içinde bulunduğu durumu ve ülkesi için bir şeyler yapması gerektiğinin bilincinde olduğunu yansıtmaları bakımından dikkat çekiciydi:

¹⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 19 Şubat 1326 (4 Mart 1911).

¹⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 7 Mayıs 1327 (20 Mayıs 1911).

²⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 5 Mayıs 1328 (18 Mayıs 1912).

²¹ *Trabzon'da Meşveret*, 13 Haziran 1328 (26 Haziran 1912).

“Şu dünyada hiçbir şeye malik değilim. Bütün akraba ve taallukatım bu misafir haneden göçtüler. Dünyada bütün arzu ve emelim sevdiğim kemiklerini sine-i kadimesinde saklayan, üzerinde Osmanlı bayrağı taşıyan bu mübarek vatana canıyla, malıyla hizmet eden, fedakârlık gösteren Osmanlıların büyük evlatlarına dualar etmek, onların muvaffakiyetini görmekten ibarettir.

Harp edecek bir hilkatte değilim, meydan-ı muharebede arslan evlatlarımızın şanlı yaralarını sarmak için uzun seferi ihtiyar edecek tahammülüm yok. Almakta olduğum tekaüt maaşı zaten ianeme kifâyet etmiyor. Düşündüm. Milletin kan ağladığı şu zamanda tezyinat, kadınlar için şayan-ı nefrettir dedim. Dolabımı, sandığımı karıştırdım. Altına, elmasa dair bir şey bulamadım. Yalnız gümüşten ve Sinop mamulâtı olarak 4 lira kıymetinde bir kemer buldum. Bu kemer gayet musanna’ olup zincir gibi halkaları birbirine merbutiyetinden husule gelmiş olduğundan fikrimce bunu bir hayr addettim... Binaenaleyh donanmamıza naçiz bir hediye olan mezkûr kemerin Donanma Komisyonu’na teslimi için Meşveret’in tavassutunu rica edeceğim.”²²

Gazete, yayınlamış olduğu mektubun sonunda böyle validelerin çoğalmasının ümit edildiğini satırlarına taşıyarak, söz konusu kemerin Donanma Cemiyeti’ne teslim edilerek makbuzunun alındığı bilgisine yer vermiştir.

Sonuçta Osmanlı Devleti’nin parçalanma sürecine girdiği, toplumun ekonomik gücünün iyice gerilediği böylesi bir yokluk döneminde dahi Trabzon halkı, ülkesi ve milleti için elinden geleni yapmaya çalışmış ve elinde avucunda olanı donanma için seferber edip üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeye çalışmıştır.

b-Ordu Şubesinin Faaliyetleri

Ordu Kazası Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti şubesi 28 Haziran 1910 tarihinde kurulmuştur.²³ Ordu’da kısa sürede faaliyete geçen Cemiyet, nahiyelere kadar yayılmış ve özellikle gençler tarafından sahiplenilmişti. Gazete, gençlerin bu hamiyetlerini övmüş ve yaptıkları yardım kapman-yalarına sütunlarında yer vermişti. Ordu’da özellikle gençlerin faaliyetleri sayesinde önemli miktarda yardım toplanmıştı.

Ordu Kazasından toplanan yardımların ayrıntılı dökümü aşağıdaki gibidir:

²² *Trabzon’da Meşveret*, 2 Haziran 1328 (15 Haziran 1912).

²³ *Trabzon’da Meşveret*, 30 Mart 1327(12 Nisan 1911).

Tablo 2: 28 Haziran 1910 tarihinden Mart 1911'e kadar olan dönemin gelir -giderleri²⁴**Makbuzat**

Kuruş	Para	
70.740		1326 senesi zarfında kazamızdan sevk olunan fındıkların beher kıyyesinden alınan bir para
4.994	20	Ordu redif taburu zabitanının terk ettikleri birer maaştan iki defada kumandanları yediyle
5.926	20	Memurin ile sairenin taahhüdât-ı şehriyelerinden
1.080		Tüccardan Entersiyan müteveffa-yı Bogos mucibince vereseşi taraflarından
40		Kabal zade kerimesi Veliye Hanım tarafından
3.617	15	Merkez kazada zebh olunan kurban derileri esmanından
132		Trabzon Cemiyetinden vürud eden donanma mecmualarının satış esmanından
1.306		Aybastı nahiyesi müdürlüğünden muharrerat-ı resmiye ile vürud eden
8.484	20	Bolaman nahiyesi şubesinde vürud edüb evvelce de gazete ile ilan olunan
96.315	35	Yekûn

Medfuat

Kuruş	Para	
45.900		Bi't-tevarih-i muhtelif-i Dersaadet merkez-i umumisine nakden irsalât
4.617	10	Şubemiz hesabına Bolaman nahiyesinden Dersaadet merkez-i umumisine irsalât
41.262	20	Bi't-tevarih-i muhtelif-i Trabzon donanma cemiyetine irsalât
68	20	Telgraf ve posta ücretlerine verilen
540		Heyete mahsus ve merkez ittihaz olunan ebniyenin bir senelik icar bedeline
948		Daire için masa, sandalye ve mefruşat-ı saire için demirbaş eşya bedeli
735	10	Hesabatın tedkiki ve tezyid-i varidat için nevahiye giden memura verilen
570		Bolaman şubesi için imal ettirilen sandıklar için Yedigâr-ı Millet levhalarının cam ve saire esmanı olup hıyn-i vürudunda irad kaydedilmek üzere tevzi verilen
1.674	15	Nakden mevcut sandık olup 1327 senesi Mart iptidasına devr olunan
96.315	35	Yekûn

²⁴ 30 Mart 1327 (12 Nisan 1911).

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; kazadan sevk olunan findıktan yapılan kesintiler, ordu mensuplarının bağışladığı birer maaş, tüccar, memur ve halkın yaptığı yardımlar, kurban derilerinin satışından elde edilen kaynak, Donanma Mecmualarının²⁵ satışından gelen pay Cemiyete gelir olarak kaydedilmiştir. Yapılan yardımlardan, Cemiyetin Bolaman ve Aybastı Nahiyelerinde şubesinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Tabloda belirtilen yardımlarla ilgili listeler ve haberler gazete aracılığı ile halka düzenli olarak duyuruluyordu. Nitekim Bolaman Nahiyesi'nden gelen 3.867 kuruş 10 para miktarındaki tutar ile ilgili liste 4 Mart 1911 tarihli gazetede yayınlanmıştı.²⁶

Mart 1911 tarihinden sonra Donanma Cemiyeti adına yapılan faaliyetlere gazetede daha sıkça rastlanmaktadır. Ordu Kazası Donanma Cemiyeti'nden gönderilen bir yazı, gazetede "*Asar-ı Hamiyet*" başlığı ile yer almıştır. Yazıda, Ordu Kazası gençlerinin Donanma Cemiyeti için yaptıkları faaliyetler anlatılıyor ve gençlerin donanma menfaatine her türlü fedakârlığı yaparak ellerinde avuçlarında ne kadar nakit varsa hepsini bu uğurda bağışladıkları belirtiliyordu. Onların bu gayretlerinin görülüp takdir edilmemesinin mümkün olmadığı ve bunun herkese örnek teşkil etmesi gerektiği şu sözlerle vurgulanıyordu: "*Bunlardaki hissiyat-ı aliyenin bir miktarı da etbamızda olsa bir senenin içinde mevcut donanmamıza 5-10 parça dretnot ilave etmek hiçbir şey değildir*".²⁷ Ordu Kazası gençlerinin fedakârlıklarına somut örnek olarak, bir müzayededeki gayretleri ön plana çıkartılmıştır. Gençler İttihat ve Terakki Kulübü'nde gerçekleştirdikleri müzayedeye resmini yaptırdıkları bir tuğra-yı hümayun koymuşlar ve bu müzayededen 1.300 kuruş gelir elde etmişlerdi. Aynı gece kiraathanede yapılan bir başka müzayedede ise Padişahın bir kıta tasvir-i hümayunları 242 kuruş bedel ile Kavraz-zade Emrullah Efendi, bir sandalye ise 88 kuruşa Müdde-i Umumi Muavini Ragıp Bey üzerinde kalmıştı. Niyazi Efendi'nin müzayedeye çıkardığı donanma sigara kâğıdı²⁸ da, 142 kuruşa Rüsumat Başkâtibinin oğlu Vasfi Efendi'ye, bir sandalye 34 kuruşa Sandık Emni Mehmet Efendi'ye, bir kahve fincanı 21 kuruşa Mut yap-zade İsmail Efendi'ye satılmıştı. Halkın büyük ilgi gösterdiği müzayedede, 1.814 kuruş toplanmış ve bu miktar Ordu Donanma Cemiyeti şubesine teslim edilmişti.²⁹

²⁵ Donanma Cemiyetinin yayın organı olarak çıkarılan Donanma Mecmuası belli bir bedel karşılığında satılarak Cemiyete gelir temin ediyordu. Bkz. Özçelik, *a.g.e.*, s.179-180. Donanma Mecmuası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Zehra Çakmaktepe, *Donanma Mecmuası*, Atatürk Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2002.

²⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 19 Şubat 1326 (4 Mart 1911).

²⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Nisan 1327 (6 Mayıs 1911).

²⁸ Donanma sigara kâğıtları ve kibritlerine halk büyük ilgi göstermiş ve Cemiyetin önemli bir gelir kaynağını oluşturmuştu. Özçelik, *a.g.e.*, s.218.

²⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Nisan 1327 (6 Mayıs 1911).

Tablo 3: Ordu Kazası Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyetinin 1327 senesi Martı ibtidâsından Şubatı gayesine kadar (Mart 1911-Mart 1912) varidatını havî bir senelik bilançosu³⁰

Varidat	Kuruş	Para
Sevk olunan fındık hâsılâtından	40.608	
Karantina İdaresinin taahhûdat-ı şehriyesinden	84	
Memurinin taahhûdatı olub maliyeden alınan	693	10
Rûsumat memurlarının taahhûdatından	560	
Rûsumat idaresi hamalları tarafından	480	
Müzayede olunan mütenevvi eşya bedellerinden müfredatı evvelce gazete ile ilan olunan	6.820	10
Dûyun-ı gayri muntazımmiye tabî olan efrad-ı müstebitle koyun bedeli	1.575	
Donanma mecmua bedelinden	45	
Donanma menfaatine tab ettirilen bilet esmanından	73	
Hâsılât-ı müteferrikadan	574	
Bedel-i nakdi ita eden efrad-ı şecaat-ı nihad tarafından	53.799	
Perşembe redif taburu namına kumandanı tarafından	378	
Mesudiye redif taburu namına	69	10
İyd-i said athade cevamide cem edilen	2.115	10
İyd-i said athade zebh olunan kurban derilerinden	1.748	

Habsamana (Gölköy) Nahiyesinde de donanma ianesi menfaatine olarak çeşitli müzayedeler düzenlenmiş ve toplanan 1.325 kuruş 25 para kaymakamlık vasıtasıyla Donanma Cemiyeti'ne gönderilmiştir.³¹

c-Giresun Şubesinin Faaliyetleri

Giresun Kazası, Donanma Cemiyeti için yaptığı yardımlar konusunda öne çıkan bir yer olmuştur. Bu değerlendirme sadece Trabzon Vilayeti içinde değil, Osmanlı toprakları dâhilinde yardım toplanan bütün yerler için de geçerlidir.³² Bunun en önemli göstergesi, Giresun Kazasından gönderilen yardımın çokluğuna binaen İngiltere'den alınan bir gemiye “*Giresun*” isminin verilmiş olmasıdır. Bu yardımın ayrıntılarını gazeteye yansıyan haberlerden takip etmek mümkündür. 6 Mayıs 1911 tarihli gazetede yer alan bir haberde, epey zamandır Giresun'da faaliyette olan Mehmet Hilmi Efendi idaresindeki tiyatrodan Giresunlu gençlerin tiyatro bileti satmak için çok çaba harcadıkları ve olağanüstü gayretleri neticesinde bu organizasyondan 120 lira gelir elde edildiği belirtiliyordu. Ayrıca tiyatrodan Reji Kolcubaşı Osman Ağa tarafından

³⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 21 Mart 1328 (3 Nisan 1912)

³¹ *Trabzon'da Meşveret*, 15 Şubat 1327 (28 Şubat 1912).

³² Özçelik *a.g.e.*, s.152;Gök, *a.g.t.*,s.28.

bir koçun müzayedeye koyulduğu ve müzayedeye epey ilgi gösterildiği şu şekilde belirtiliyordu: “*Herkes ceplerini boşaltmak suretiyle hamiyetlerini ibraz ediyorlardı Gayret-i vataniyenin bu derecesi bütün kalplerde bir sürur-ı na-mütenahi husule getirdi. Hazirûn bir galeyan, bir hamiyetle cûş u hurûşa geldi.*” Bu şekilde coşku ve gayretle gerçekleştirilen müzayedede neticesinde koç, 80 liraya Gedik Ali-zade Ali Bey’e satılmıştı. Ancak Ali Bey, koçu Donanma Cemiyeti yararına olmak üzere tekrar müzayedeye konulmak üzere İstanbul’a, Donanma Cemiyeti’ne göndermişti. Böylece hem tiyatro, hem de müzayededen 200 lira bağış sağlanmıştı.³³ Bu yazının devamında, Giresun’da Ermeni vatandaşlarının da donanma ianesi için yakında bir oyun verecekleri haberinin alındığı bilgisi verilerek bu oyuna da halkın ilgi göstermesi rica ediliyordu.³⁴

Gazetenin ilerleyen nüshalarında İstanbul’daki Donanma Cemiyeti’nin Kasımpaşa şubesine gönderilen koç ile ilgili haberlere yer verilmiştir. Buradan konu ile ilgili olarak gönderilen bir telgrafın, Giresun’da okunması sırasında yaşananlar halk üzerinde büyük etki yaratmıştı: “*Bu telgraf İttihat ve Terakki Kulübü’nde okunduğu zaman herkeste bir heyecan vardı. Bütün ağızlarından bir seda yükseliyordu: Koçun bütün şerefi Giresun’a ait kalmalıdır. Herkes hisse-i hamiyete el attı. Bundan 1 lira, bundan 2 lira, bundan 5 lira....*”³⁵ Bu şekilde adeta galeyana gelen Giresun halkı, kısa zamanda yardım miktarını 38.429 kuruşa çıkarmıştı. Gazetede, Giresun halkının bu fedakârlığı “*Giresun refikimizden iktibas ettiğimiz şu satırlar fedakâr, hamiyetli Giresunluların pek büyük bir fedakârlığını daha inzar-ı umumiyeye vaz ediyor. Meşveret bu muhterem ahaliye samimi teşekküratı arz eyler*”³⁶ cümleleri ile ifade ediliyordu.

Giresun’dan ilerleyen günlerde de aynı gayretle yardım toplanmaya devam edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim 17 Haziran 1911 tarihli gazetede bir yazıda, Giresun’dan İstanbul’daki Donanma Cemiyeti’ne 5 bin Osmanlı lirası gönderildiği ve bu yüzden İngiltere’den en son satın alınan Jerome isimli vapura Giresun isminin verilebileceğinin vaat edildiği bildirilmekteydi. Yazının devamında; “*hamiyetleri ve fedakârlıkları bilinen Giresunluların 2 seneye kadar belki de yaptıkları yardımın 10 bin liraya kadar ulaştırılarak memleketlerine büyük bir şeref kazandıracakları*”³⁷ belirtiliyordu. Gazetede yazı, Giresun’un bu gayretinin Trabzon’a da örnek olması gerektiği temennisini dile getiren şu cümlelerle son bulmaktadır: “*Acaba Trabzon da kendi isminde donanmaya bir kuvvet ilave etmeye muvafık olamaz mı? Herkes*

³³ *Trabzon’da Meşveret*, 23 Nisan 1327 (6 Mayıs 1911).

³⁴ *Trabzon’da Meşveret*, 23 Nisan 1327 (6 Mayıs 1911).

³⁵ *Trabzon’da Meşveret*, 1 Haziran 1327 (14 Haziran 1911).

³⁶ *Trabzon’da Meşveret*, 1 Haziran 1327 (14 Haziran 1911).

³⁷ *Trabzon’da Meşveret*, 4 Haziran 1327 (17 Haziran 1911).

*kuvveti nispetinde fedakârlık gösterse biz eminiz ki denizlerde bir de Trabzon şefinesi arz-ı muhabbet eder.*³⁸

d-Sürmene Şubesinin Faaliyetleri

Sürmene’de Humurgan³⁹ ve Araklı nahiyelerinde Cemiyetin şubelerinin faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Sürmene’nin Humurgan Donanma-yı Osmânî Cemiyetine ahali tarafından 828 kuruş 20 para toplanarak gönderilmiş ve bu kişilerin isimleri ile yaptıkları yardım miktarı 28 Şubat 1912 tarihli gazetede yayınlanmıştır.⁴⁰

Sürmene’de de kurban derileri halkın verdiği önemli aynı yardımlardan birisiydi. Köylerden⁴¹ toplanan kurban derilerinin satışından elde edilen 10.718 kuruş 10 para Humurgan Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti’ne teslim edilmiştir.⁴² (Tablo:4)

Tablo 4: Sürmene kazasının Humurgan Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti’ne köylüler tarafından teslim edilen kurban derilerinin satışından hâsıl olan meblağ ile adedinin beyanı⁴³

Köyün adı	Koyun derisi	İnek derisi	Kuruş	Para
Kumanit karyesinden	-	2	111	-
Kelonsa (Konuklu) karyesinden	54	16	1.132	2
Zarha (Üzümlü) karyesinden	56	14	1.057	-
Humurgan karyesinden	3	8	459	
Anaraş (Yemişli) karyesinden	-	5	247	
Zavli (Muratlı) karyesinden	2	3	147	
Mazuka (Karacakaya) karyesinden	-	7	388	
Sergune karyesinden	4	34	1.213	
Civera karyesinden	-	51	1.517	
Hamantos (Çavuşlu) karyesinden	5	58	1.765	
Seveho (Ormanseven) karyesinden	3	4	237	
Başsemad karyesinden	1	28	1.498	
Asso (Aksu) karyesinden	1	10	4.320	
Vadon(Koyuncular) karyesinden	-	1	55	20

³⁸ *Trabzon’da Meşveret*, 4 Haziran 1327 (17 Haziran 1911).

³⁹ Sürmene kazasının merkezidir.

⁴⁰ *Trabzon’da Meşveret*, 15 Şubat 1327 (28 Şubat 1912).

⁴¹ Sürmene ve Of kazalarının köy adları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: İlyas Karagöz, *Trabzon Yer Adları*, Ankara 2004.

⁴² *Trabzon’da Meşveret*, 2 Temmuz 1327 (15 Temmuz 1911).

⁴³ *Trabzon’da Meşveret*, 2 Temmuz 1327 (15 Temmuz 1911).

Kuçera (Gültepe) karyesinden	-	2	111	
Dikuli karyesinden		4	112	
Zol (Konak) karyesinden		2	80	
Cimilit (Yağmurlu) karyesinden		2	60	
Kalima karyesinden		3	90	
Güneşera (Köprübaşı) karyesinden (henüz gelmemiştir)		-	-	
Yekûn	129	254	10.718	10

Bunların yanında Donanma Cemiyeti tarafından satın alınan gemilerin resimlerinin satışı da önemli bir gelir sağlamaktaydı. Bu resimler halk arasında müzayedelere konularak satılıyordu.⁴⁴ Araklı İttihat ve Terakki Kulübü'nde Reşadiye dretnotunun resmi, müzayedeye konulmak suretiyle satışı sunulmuştur. Bu müzayedeye aralıklarla devam edilmiş ve yardıma iştirak edenlerin isimleri 29 Haziran ve 3 Temmuz 1912 tarihli gazetelerde yayınlanmıştır.⁴⁵ Birkaç gün sonra yayınlanan son listeye göre toplam bağış miktarı 2.112 kuruş 25 paraya ulaşmıştır.⁴⁶ Hatta müzayedeye sonradan iştirak edenler olmuş ve onların isimleri de gazetede ayrıca yayınlanmıştır.⁴⁷

e-Of Şubesinin Faaliyetleri

Of Kazası, donanma ianesi konusunda hassasiyetini ve fedakârlığını gösteren yerlerin ön safında durmaktadır. Of halkının yaptığı yardımlar da diğer kazalarda olduğu gibi listeler halinde gazetede yayınlanmıştır. Bu doğrultuda 1912 yılı içinde defaten iane vererek donanmaya önemli ölçüde katkı sağlanmıştı. Gazetede farklı tarihlerde yayınlanan listelere göre toplanan meblağ sırasıyla; 1.054 kuruş 35 para, 1.984 kuruş 10 para, 713 kuruş 10 para, 973 kuruş 20 para, 392 kuruş, 778 kuruş 25 paradır. 18 Mayıs tarihli listedeki yardım da eklenince toplam miktar 4.946 kuruş 10 paraya ulaşmaktadır.⁴⁸

Of Kazasının köy halkı topladıkları kurban derileri ile de Cemiyete gelir sağlamışlardı. Bu şekilde yardıma dâhil olan köylerin isimleri ve yardım miktarları gazetelerde ilan edilmiştir. Of'un köylerinden Donanma Cemiyeti için toplanan kurban derilerinden gazetede yer alan listeye göre 14.430 kuruş

⁴⁴ Satın alınan gemilerden ilk önce Reşadiye gemisinin kartpostalları yapılarak satışı sunulmuştu. Özçelik, *a.g.e.*,s.147.

⁴⁵ *Trabzon'da Meşveret*, 16 Haziran 1328 (29 Haziran 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 20 Haziran 1328 (3 Temmuz 1912).

⁴⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Haziran 1328 (6 Temmuz 1912).

⁴⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 14 Temmuz 1328 (27 Temmuz 1912).

⁴⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 7 Nisan 1328 (20 Nisan 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 14 Nisan 1328 (27 Nisan 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 21 Nisan 1328 (4 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 25 Nisan 1328 (8 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 28 Nisan 1328 (11 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 2 Mayıs 1328 (15 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 5 Mayıs 1328 (18 Mayıs 1912).

elde edilmiş ve bu miktar Mal Müdürü Mehmet Efendi vasıtasıyla Trabzon Donanma Cemiyeti'ne gönderilmişti.⁴⁹ (Tablo:5) Bir başka listeye göre ise 5.210 kuruş gelir elde edilmişti.⁵⁰ (Tablo:6) Her iki listede yer alan köylerin 30 kuruştan 1.000 kuruşa kadar değişen miktarlarda yardımda buldukları tespit edilmiştir.

Trabzon Vilayetine bağlı diğer kaza ve köylerden toplanan yardımlarla mukayese edildiğinde Of kazasından toplanan yardımların daha fazla olması, yardım kampanyasının burada daha iyi organize⁵¹ olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Cemiyete yardım listelerinde gayrimüslimlerin adının da bulunması, en azından 1911-12'li yıllarda Trabzon Vilayetinde mevcut gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının ülkenin bütünlüğü ve güvenliği noktasında Müslümanlardan farklı düşünmediklerini göstermesi bakımından ayrıca dikkate değer bir husustur.⁵²

Tablo 5: Of Kazasının köylerinden toplanan kurban derilerinin satışından elde edilen meblağ⁵³

	Kuruş		Kuruş
İvyan (Yazlık)	300	Alano folize	40
Hamaraklıka	80	Mesoraş-ı sagir	50
İşkenaz (Kirazköy)	50	Kolenli (Kıyıboyu)	50
Filinda Mavrand	80	Balek (Kıyıcık)	100
Mavrand-ı ulya	300	Zihali (Çaltılı)	40
Küçükhol	150	Muzkar-ı sufla	50
Çoruk (Erenköy)	200	Hastikoz-ı sufla	50
Pirakar	70	Korkut	60
Zenozeno	150	Kıranta İslam	40
Arşala (Tüfekçi)	150	Yığa İslam (Yarlı)	100
Kaland (Köyceğiz)	200	Yavan (Çayıroba)	220
Fotgene (Taşcılar)	300	Malbet (Korucuk)	30
Fotregan (Çayırbası)	150	Mico (Tavşanlı)	100
Holamakidanos	150	Balaban	120
Okşoho	250	İncir inöz	120
Kalis	170	Alanomakod	50
Arhancolo	450	Alano Hangova	200
Mezraa	300	Okşul (Okşoho)	50

⁴⁹ Trabzon'da Meşveret, 21 Mayıs 1327 (3 Haziran 1911).

⁵⁰ Trabzon'da Meşveret, 31 Mart 1328 (13 Nisan 1912).

⁵¹ Özçelik, a.g.e., s. 235-237.

⁵² Veysel Usta, "Cemiyetler, Vakıflar ve Diğer Sivil Toplum Örgütleri", *Başlangıçtan Günümüze Her Yönüyle Of*, (Yayımlanmamış Kitap) s. 374.

⁵³ Trabzon'da Meşveret, 21 Mayıs 1327 (3 Haziran 1911)

Hobşera-yı sufla (Soğanlı)	200	Çuvaloz	100
Hobşera-yı ulya (Akdoğan)	150	Marki Yalavas	150
Şur (Şahinkaya)	550	Samri (Ağaçvesen)	100
Şinek harhas-ı süfla	150	Gelir/Keler	80
Ogene-i süfla (Köknar)	220	Haksa (Ovacık)	200
Ogene-i ulya (Karaçam)	270	Harvel (Kireçli)	100
Voşkit	100	Sutes	60
İstavri (Yemişalan)	60	Polid	30
Hastokoz-ı ulya	200	Hondoş (Hundez/Honde)	100
Kaziret ma Piranoz	210	Tiyanos	60
Zaryos (Serince)	40	Arsanlı (Arsenli)	50
Melinoz	250	Humrukaban	60
Halman	150	Çalek (Sırağaç)	120
Yolayis	60	Kaland/ Kalanit	80
Çufaruksa (Uğurlu)	500	Kuric İslam (Sivrice)	30
Mabsino (Gürpınar)	300	Mahdandoş (Kazançlı)	50
Zisino (Bölümlü)	800	Kavalar	100
Zeno(Ulucami)	1000	Halt	30
Fotinos (Kabataş)	400	Dirgona (Doğancay)	30
Zeleva (Taşören)	230	Savan (Darılı)	50
Gorgoras (Eğridere)	250	Vuydak (Pınaraltı)	40
Mezra-i Paçan (Taşlıgedik)	50	İştihaz (Uluğaç)	120
Coroş (Taşkiran)	120	Lazandoş (Örtülü)	80
Köseli	50	Hazerkozan (İkidere)	60
Şerah/Saraho (Uzungöl)	500	Kanci	30
Haldizen (Demirkapı)	100	Varelit (Güresen)	100
Yente (Çayıroba)	100	Kumanis/ Komanit	70
Anaso (Çambaşı)	200	Eski Pazar	120
Zişke	50	Yekûn	14.430

Of'un Kondu Köyü yukarıda ifade edilen yardımlara katılmasının yanı sıra köyün ulyâ ve süflâ müderrisleri ile talebeleri de donanma ianesine katkı vermişlerdir. Kondu-yu süflâdan 560 kuruş, Kondu-yu ulyâdan 700 kuruş 5 para (toplam 1.260 kuruş 5 para) toplanırken yardımla ilgili listeler gazete aracılığı ile halkla paylaşılmıştır.⁵⁴

⁵⁴ Trabzon'da Meşveret, 23 Mayıs 1328 (5 Haziran 1912).

Tablo 6: Of Kazasının köylerinden toplanan kurban derilerinin satışından elde edilen meblağ⁵⁵

	Kuruş		Kuruş
Küçük hol karyesi	150	Makiyalvas karyesi	150
Arşalı (Tüfekçi) karyesi	150	Kiler karyesi	80
Kalant (Köyceğiz) karyesi	200	Harvel (Kireçli) karyesi	100
Fotgene karyesi	300	Hamrak Kaban karyesi	60
Kotrikanlı karyesi	150	Zisino (Bölümlü) karyesi	800
Okşeho karyesi	250	Köseli karyesi	50
Kalis karyesi	170	Savan (Darılı) karyesi	50
Erhanculu karyesi	450	Lazandoz (Örtülü) karyesi	80
Hobşara-yı Süfla karyesi	200	Varaline karyesi	100
Hobşara-yı Ülya karyesi	150	Zişke karyesi	40
Şur (Şahinkaya) karyesi	550	Anaso (Çambaşı) karyesi	200
Şinek-i Ülya karyesi	240	Yekûn	5.210
Esinbiyos karyesi	200	Anaso (Çambaşı) karyesi	200
		Yekûn	5.210

Bu şekilde şevkle yardım eden Of'un bir başka köyü ise Şinek'tir. Şinek Köyü halkından Hacı İslamoğlu Hafız Mahmut ve Hacı Abdullah oğlu Hafız Mehmet Efendi öncülüğünde toplanan 31 adet Osmanlı lirası Dersaadet Donanma Komisyonuna gönderilmiş, yardıma iştirak edenlerin isim listesi de yayınlanmak üzere gazeteye verilmiştir. 5 Haziran 1912 tarihli gazetede yer alan yazıda bu yardıma katkıda bulunanlara teşekkür edilirken,⁵⁶ 15 ve 19 Haziran tarihli gazetelerde ise söz konusu yardıma iştirak edenlerin isimleri ve yardım miktarları liste halinde yayınlanmıştır.⁵⁷ Görüldüğü gibi iane toplama çalışmalarında bölge ileri gelenlerinin desteğinin sağlanması çok büyük önem arz etmekteydi.

Of kazası memurları da birer aylık maaşlarını Donanma Cemiyeti için vererek büyük fedakârlık göstermişlerdi. Bu şekilde toplanan 6.033 kuruş 20 para Trabzon Sandığına teslim edilmişti.⁵⁸ Yardıma katılanların isimlerinin yer aldığı aşağıdaki liste bu kişilerin duyarlılıklarını göstermesinin yansıra farklı görevdeki memurların o dönemde aldıkları maaş tutarlarını göstermesi açısından da ülke ekonomisi hakkında ipucu vermektedir.

⁵⁵ *Trabzon'da Meşveret*, 31 Mart 1328(13 Nisan 1912).

⁵⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Mayıs 1328 (5 Haziran 1912).

⁵⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 2 Haziran 1328 (15 Haziran 1912), 6 Haziran 1328 (19 Haziran 1912).

⁵⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 27 Temmuz 1327 (9 Ağustos 1911).

Tablo 7: Bir maaşını Donanma Cemiyetine bağışlayan
Of kazası memurları ve maaş tutarları

İsim	Kuruş	Para
Naip Hamit Şükrü Efendi	1.187	20
Mal Müdürü Mehmet Vehbi Efendi	846	
Tahsil Memuru Hakkı Efendi	564	
Mahkeme-i Bidayet başkâtibi Süleyman Efendi	376	
Sandık emini Ömer Efendi	376	
Mahkeme-i şeriyeye başkâtibi Abbas Efendi	380	
Tahrirat kâtibi İlyas Efendi	379	
Tapu kâtibi Hasan Efendi	379	
Müstantik muavini Cemal Efendi	281	20
Mahkeme-i şeriyeye 2. kâtibi Tayyib Efendi	270	20
Mahkeme-i bidayet 2. kâtibi Talat Efendi	210	
Mahkeme-i bidayet azası Yusuf Ağa	200	
Mahkeme-i bidayet azası Nikola Efendi	200	
Mahkeme-i bidayet mübaşiri Süleyman Efendi	150	
Mahkeme-i bidayet mübaşiri Ragıp Efendi	150	
Merkez müderrisi Yunus Sıdkı Efendi	90	
Yekûn	6.033	20

Of'ta asker de ianeye katkı sağlamıştı. Nitekim Of redif taburu zabitanları 2. defa topladıkları 2.293 kuruşu İttihat ve Terakki Cemiyeti vasıtasıyla Donanma Komisyonu'na göndermiş ve isim listesi de gazetede yayınlanmıştır.⁵⁹

Yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere Of halkı kaza merkezi ve köyleri ile birlikte Donanma Cemiyeti'ne yardıma koşmuş ve bu konuda diğer kazalara da örnek olmuştur. Bir kaza merkezi olmasına rağmen toplanan yardımın hatırı sayılır bir miktara ulaştığı görülmektedir. Ayrıca köy ahalisinin kendi aralarında organize olarak kurban derilerini Donanma Cemiyeti'ne bağışlaması dikkate değer bir başka husustur. Aynı şekilde Of'ta görev yapan memurların bir tam maaş bağışlama cömertliğini göstermeleri, onlardaki vatan ve millet sevgisini yansıtmaları bakımından eğitici bir özellik arz etmektedir.

2-Lazistan Sancağı

a-Rize Merkez Şubesinin Faaliyetleri

Donanma Cemiyeti'nin satın aldığı Reşadiye gemisiyle birlikte diğer gemilerin de resimleri müzayedeye konularak gelir temini yoluna gidilmişti. Bu doğrultuda Rize'de Yedigâr-ı Millet torpido muhribinin bir resmi müzaye-

⁵⁹ Trabzon'da Meşveret, 5 Mayıs 1328 (18 Mayıs 1912).

deye konulmuş ve isimleri 12 Nisan 1911 tarihli gazetede yayınlanan kişilerin katılımı ile 11.330 kuruş 30 para gelir elde edilmişti.⁶⁰

Rize'ye bağlı nahiyelerde düzenlenen müzayede ve gerçekleştirilen yardım kampanyaları ile donanmaya önemli ölçüde katkı sağlanmıştı.

Mapavri (Çayeli) Nahiyesi eşrafından Hacı Osman Efendi-zade Osman Nuri Efendi'nin donanma menfaatine müzayedeye koyduğu bir adet yelkenli gemi maketinden halkın katılımıyla elde edilen 384 kuruş 15 para da Rize Donanma Cemiyeti'nin geliri olarak kayıtlara geçirilmiştir.⁶¹

Kurâ-yı Seb'a (İkizdere) nahiyesinin Cemil Orta ve Süflâ Köylerinden de Kumbasar zâde Mahmut Efendi'nin gayretleriyle 4.205 kuruş toplanmıştı.⁶²

b-Hopa Şubesinin Faaliyetleri

Donanma Cemiyetinin Trabzon Vilayetine bağlı şubeleri içerisinde en aktif olanlarından biri Hopa şubesidir. Burada doğrudan yardım, müzayede ve kurban bağışısı şeklinde elde edilen gelirler bir hayli yekûn tutmaktaydı. Bu işin başını da kazanın mülki idare amirleri çekmekteydi.

Tablo 8: Hopa Kazası Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Şubesi İdare Heyeti.⁶³

Reis	Kaymakam Rasim Bey
Aza	Mal müdürü Bekir Sıtkı
Aza	Müdde-i Umumi Muavini Lütfi
Aza	Doktor kolağası Şükrü
Aza	Reji Memuru Asım Efendi
Aza	Eytam Müdürü Ali Rıza Efendi
Aza	Kara Hasan zade Hüsnü Bey

Hopa Kazasının gelirlerini gösteren aşağıdaki tablo kazada Donanma Cemiyeti şubesinin çalışmaları hakkında bir fikir vermektedir. Buna göre kaza memur ve halkının yaptığı nakdi yardımlar, düzenlenen müzayedelerden elde edilen miktar, Hopa, Arhavi ve Viçe'deki fındık ve kurban derilerinin satışından elde edilenler Cemiyetin başlıca gelir kaynaklarını oluşturmaktaydı.

Pek çok kazada olduğu gibi Hopa'da da İttihat ve Terakki Kulübü, Donanma Cemiyeti adına yapılan çalışmaları organize etmişti. Kulübün bahçesinde müzayedeye konulan Yedigâr-ı Millet torpido muhribinin resimlerinden altısı 770 kuruşa Nizamiye Taburu efradı tarafından, üçü Kumandanlık Dairesi tarafından satın alınmış, diğerleri de Yüzbaşı Raif Efendi ile

⁶⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 30 Mart 1327 (12 Nisan 1911).

⁶¹ *Trabzon'da Meşveret*, 22 Şubat 1327 (6 Mart 1912).

⁶² *Trabzon'da Meşveret*, 18 Nisan 1328 (1 Mayıs 1912).

⁶³ *Trabzon'da Meşveret*, 6 Nisan 1327 (19 Nisan 1911).

Rizeli fırıncı Emin Usta'ya hediye edilmişti. Müzayededen elde edilen gelir Hopa Donanma Cemiyeti şubesine teslim edilmişti (Tablo 10).⁶⁴ Gazeteye yansıyan bilgilere göre, Yadigâr-ı Millet torpido muhribinin müzayedeye konulan resimlerinden birer tane de Hopa ve Abasalah Rüştüye Mekteplerine hediye edilmişti. Öğrenciler arasında yapılan müzayedeye sonucunda bu resimlerden elde edilen gelir ise Rize Donanma Cemiyeti şubesine gönderilmişti.⁶⁵

Tablo 9: Hopa Kazası Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin hasılatını mübeyyin defter sureti⁶⁶

	Kuruş	Para
Memurin-i kaza maaşatından	1.386	30
Hacı Ali Paşa ve yeğenleri tarafından	350	
Ahali-i taahhüdât şehriyesinden	373	
Hopa'nın kurban derileri esmanından	1.442	10
Arhavi'nin kurban derileri esmanından	1.712	
Viçe'nin kurban derileri esmanından	835	
Hopa fındık hâsılatından	831	20
Arhavi fındık hâsılatından	636	20
Viçe fındık hâsılatından	3.155	
Bilet esmanından	526	
Barbaros Hayrettin Paşa tasvir-i bandının müzayedesinden	420	
Eşya piyangosu esmanından	250	
Yekûn	11.918	
An teşrin-i evvel sene 326 ila Şubat sene 326 kâtip maaşı	1.000	
Trabzon Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyetine irsalât	10.918	

Bu faaliyetlerden bir hafta sonra Hopa İttihat ve Terakki Kulübü'nde Kaymakam Rasim Bey⁶⁷ donanma menfaatine yaptırdığı başka bir müzayedeye saat kordonu bağışlamıştır. Müzayedeye devam ettiği sırada, Of ulemasından müderris Ali Efendi donanmaya yardımın önemi hakkında bir konuşma yapmıştır. Bu müzayededen de 500 kuruş gelir elde edilmiş ve bu miktar Rize şubesine gönderilmiştir. Gazetede pek çok kişinin müzayedeye ilgi göster-

⁶⁴ *Trabzon'da Meşveret*, 14 Mayıs 1327 (27 Mayıs 1911).

⁶⁵ *Trabzon'da Meşveret*, 18 Mayıs 1327 (31 Mayıs 1911).

⁶⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 6 Nisan 1327 (19 Nisan 1911) .

⁶⁷ Gazetede yazıda saat kordonunu bağışlayan kişi Rasim Bey olarak belirtilirken, Tablo: 10'a göre bu kişi eski kaymakam Faik Bey'dir.

diğinden bahsedilmiş, ancak Rizeli fırıncı Emin Usta'nın katkılarının özellikle zenginlere ders verir nitelikte olduğuna özel vurgu yapılmıştır.⁶⁸

Tablo 10: Hopa Kazasından Trabzon Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Şubesi'ne gönderilen 13.927,5 kuruş ianenin müfredat pusulası⁶⁹

	Kuruş	Para
Memurin-i kaza maaşatından terk ve teberru edilen	863	20
Viçe Nahiyesi findık tüccarı tarafından terk ve teberru edilen	8.833	15
Arhavi Nahiyesi findık tüccarı tarafından terk ve teberru edilen	612	20
Hopa Nahiyesi findık tüccarı tarafından terk ve teberru edilen	285	
Hopa'da Yadigâr-ı millet modelleri müzayedesinden	888	10
Hopa'da Kaymakam-ı sabık Faik Bey'in hediye ettiği Kordonun müzayedesinden	500	
Hopa'da Nizamiye 2. bölük mülazımı Ahmet Şükrü Efendi'nin dolma kalem müzayedesinden	920	
Hopa'da İktisat Gençler Şirketi fener müzayedesinden	324	
Hopa'da transit kayık reisi Ahmet Efendi tarafından terk ve teberru edilen	72	25
Hopa'da redif efradından Ceboğlu Hasan Efendi tarafından terk ve teberru edilen	37	20
Hopa'da Fransa Coğrafya Cemiyeti azasından mösyö Sufle tarafından	6	10
Arhavi nahiyesinde Yadigâr-ı Millet modelleri müzayedesinden	1.608	10
Viçe Nahiyesinde Yadigâr-ı Millet modelleri müzayedesinden	770	20
Yekûn	15.722	
Evvelce Rize Donanma Şubesine gönderilmiş olan	1.394	20
Yekûn	14.327	20
Donanma Şubesi kâtibinin Mart ve Nisan maaşı	400	
Trabzon Şubesine gönderilen	13.927	20

Arhavi nahiyesinde 23 Haziran 1912 tarihinde gerçekleştirilen 3 adet Yadigâr-ı Millet zırlı modellerinin müzayedesinden, 3-4 saat içinde donanma menfaatine 1.608 kuruş 10 para toplanmış ve bu miktar Trabzon şubesine gönderilmişti. Bu müzayedenin gerçekleşmesine emek sarf eden Hopa Mal Müdürü Bekir Sıtkı Efendi, Nahiye Müdürü Süleyman Bey ve Arhavi eşrafından Çordan-zâde Mehmet Ali Efendiye gazete aracılığı ile teşekkür edilmişti.⁷⁰

⁶⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 18 Mayıs 1327 (31 Mayıs 1911).

⁶⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 11 Haziran 1327 (24 Haziran 1911).

⁷⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 11 Haziran 1327 (24 Haziran 1911).

Hopa şubesi 1912 yılı yaz aylarında faaliyetlerini sıklıkla sürdürmüştür. Cemiyet tarafından Reşadiye dretnotunun resmi, müzayedeye konularak birkaç kez yardım toplanmış ve yardımda bulunanların listesi gazetede yayınlanmıştır. Gazetede yer alan listelere göre sırasıyla 972 kuruş, 1.327 kuruş 10 para, 1. 850 kuruş 30 para toplanırken son listedeki paranın ilave edilmesiyle toplam miktar 2. 272 kuruş 15 paraya ulaşmıştır.⁷¹

c-Atina (Pazar) Şubesinin Faaliyetleri

Atina kazası kaymakamı Ahmet Tevfik ve iâne-i milliye veznedarı eşraftan Tilator- zâde Ahmet Efendilerin gayretleriyle gerçekleşen yardım kampanyasında 7.102 kuruş toplanarak Rize Donanma Cemiyetine teslim edilmiştir.⁷²

3-Gümüşhane Sancağı

a-Gümüşhane Merkez Şubesinin Faaliyetleri

Gümüşhane'de özellikle köylüler yardım kampanyasına büyük tevaccüh göstermişlerdi. Toplanan yardımların miktarı ile yardıma katılanların isimleri listeler halinde gazeteye gönderilmiş ve bunlar da yayınlanmıştır. Aşağıdaki tabloda yardım yapan köylerin isimleri ve yardım miktarları bulunmaktadır.

Tablo 11: Gümüşhane'nin mahalle ve köylerinden yapılan yardımlar⁷³

	Kuruş	Para		Kuruş	Para
Moksofa köyü	103		Halazara köyü	100	
Edre köyü	205		Tekke köyü	1.000	
Beş kilise köyü	677	5	Hükümet konağı cami-i şerifi	316	20
Zebhun köyü	700		Sorda mahallesi	605	
Tebende köyü	154	10	Kökercanik köyü	120	

⁷¹ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Haziran 1328 (6 Temmuz 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 4 Temmuz 1328 (17 Temmuz 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 7 Temmuz 1328 (20 Temmuz 1912); *Trabzon'da Meşveret*, 10 Temmuz 1328 (23 Temmuz 1912).

⁷² *Trabzon'da Meşveret*, 16 Haziran 1328 (29 Haziran 1912).

⁷³ *Trabzon'da Meşveret*, 28 kanun-ı Sani 1327 (10 Şubat 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 1 Şubat 1327(14 Şubat 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 4 Şubat 1327(17 Şubat 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 8 Şubat 1327(21 Şubat 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 11 Şubat 1327(24 Şubat 1912); *Trabzon'da Meşveret*, 15 Şubat 1327 (28 Şubat 1912) ; 22 Şubat 1327(6 Mart 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 25 Şubat 1327(9 Mart 1912) ;29 Şubat 1327(13 Mart 1912) ; *Trabzon'da Meşveret*, 3 Mart 1327 (16 Mart 1911).Bu köylerin çoğunluğu Gümüşhane merkez kazaya ait köyler olup burada diğer kazalara bağlı köyler de mevcuttur. Bu köylerin hangi kazalara bağlı olduğunu anlamak için bkz. Selahattin Tozlu, *XIX. Yüzyılda Gümüşhane*, Erzurum 1998;Kemal Saylan, *Gümüşhane İdari, Sosyal ve Ekonomik Tarih (1850-1918)*, İstanbul 2014.

Akçahisar köyü	198		Burhaneddin mah.	98	30
Perek köyü	272	20	Yenice köyü	216	
Hafrukuşu köyü	162	10	Hayekse köyü	323	
Köğ-i Süfla köyü	471	10	Haşera köyü	341	30
Burhaneddin mah.	288	30	Pirahmet köyü	265	

Tablodan da görüldüğü üzere Gümüşhane dâhilinde ianeye katılan köylerden en yüksek miktarı 1.000 kuruş ile Tekke Köyü yapmıştır. Burhaneddin Mahallesi ise iki kez kampanyaya iştirak etmiştir.

b-Kelkit Şubesinin Faaliyetleri

Kelkit Kazası da Cemiyetin aktif şubesinin bulunduğu bir yerdir. Trabzon'da Meşveret Gazetesi'nin 18 Mart 1911 tarihli nüshasında yer alan bir yazıda Kelkit şubesinin Ziraat Bankası vasıtasıyla Merkez-i Umumiye 1.942 kuruş havale edildiği ve ondan önceki hafta da yine oldukça yüksek bir meblağın gönderildiği duyurulmaktaydı. Gazete Kelkit Kazasının yardım kampanyasına vermiş olduğu destekle diğer kazalara örnek teşkil ettiğine vurgu yapmaktaydı.⁷⁴

Gazetenin 15 Nisan 1911 tarihli nüshasında Giresun Duyun-ı Umumiye başkanı Mehmet Emin Efendi'nin Kelkit Donanma-yı Osmanî Cemiyeti heyetine hitap eden bir yazısı yayınlandı. Bu yazıda Emin Efendi, Meşveret gazetesinde Kelkit'ten yapılan yardımların defalarca takdir edildiğinden bahisle "*Kelkit'te paranın bolluğuna değil hamiyetin çokluğuna delalet ettiğini*" özellikle dile getiriyordu. Yazının devamında Kelkit'in zirai bir bölge olduğu, o nedenle köylüye büyük iş düştüğü hatırlatılarak halkın hasat mevsimini boş geçirmemesi isteniyordu. Cemiyetten ise halkı çalışmaya ve iane toplamaya yönlendirmesi noktasında yeni bir gayret beklendiği vurgulanıyordu. Yazı, "*Denizden uzak olmakla berâber, donanmadan bâid ve bigâne bulunmadığınız efkâr-ı umûmiye müvâcehesinde bir o kadar daha tecelli eylesin işte ricâmın hülâsası budur.*" sözleriyle son bulmaktaydı.⁷⁵

Bu hitaba Kelkit Donanma Cemiyeti Başkanı Abdülkadir Hakkı Bey'in cevabi yazısı 6 Mayıs 1911 tarihinde yayınlanmıştır. "*Giresun Düyûn-ı Umûmiye Başkanı Mehmet Emin Efendi Kardeşime*" sözleriyle başlayan yazıda, Abdülkadir Hakkı Bey, Kelkit kazasının ziraattan başka bir gelirin olmadığına, ona rağmen elden geldiğince ianeye katkı sağlanmaya çalıştıklarına vurgu yapmaktaydı. Devamında ise Mehmet Emin Efendi'nin yazısının arzularını bir kat daha kuvvetlendirdiğini, buna da müteşekkir olduklarını iletliyordu. Ayrıca vatanın faydasına olacak her ihtarı aynı ilham ile dikkate alacaklarını ve köylü

⁷⁴ Trabzon'da Meşveret, 5 Mart 1327 (18 Mart 1911).

⁷⁵ Trabzon'da Meşveret, 2 Nisan 1327 (15 Nisan 1911).

vatandaşlara müracaat ederek donanma ianesine olabildiğince katkı sağlamaya çalışacaklarını ifade ediyordu.⁷⁶

Kelkit kazasında müzayede yoluyla da Cemiyete katkı sağlanmıştı. Yadigâr-ı Millet torpido resminin müzayedesinde katkıda bulunanların isimleri ve yardım miktarları 27 Mayıs 1911 tarihli gazetede liste halinde yayımlanmıştı. Listedeki anlaşıldığı kadarıyla 395 kuruş toplanmış ve bu miktar Kelkit Donanma Cemiyeti'ne teslim edilmiştir.⁷⁷ Daha sonraki tarihlerde de müzayedelere devam edilerek yardım toplama işi sürdürülmüştür. Bu doğrultuda Yusuf Bey kıraathanesinde yapılan bir müzayedede 1.385 kuruş 10 para toplanmış ve bağışta bulunanların isimleri ve yardım miktarları gazetede liste halinde yayımlanmıştı. Listenin sonunda yer alan Cemiyetin teşekkür yazısında, donanma ianesini vatanın ilerlemesine bir katkı olarak gören kaza halkının yardım toplama konusunda cansiperane bir gayret gösterdiği takdirle dile getiriliyordu. Yazıda her kesimden Osmanlı vatandaşının bu yardıma katıldığı belirtiliyor ve onları vatanın saadeti noktasındaki niyetlerinden ve vatanperverliklerinden dolayı tebrik etmek gerektiğinin altı çiziliyordu. Bu yazıda ayrıca "*Ermeni vatandaşlarımızın dahi donanma ianesi için şu günlerde bir ianeye teşebbüs edecekleri*" memnuniyetle duyuruluyordu.⁷⁸

Hasan Bey kıraathanesinde yapılan başka bir müzayedede ise 490 kuruş toplanmış ve geliri Kelkit Donanma Cemiyeti'ne gönderilmiş ve yardımseverlerin isim listesi gazetede yayımlanmıştır.⁷⁹

c-Şiran Şubesinin Faaliyetleri

Şiran kazası kaymakamı Mehmet Bey'in teşvik ve gayretleriyle ahali donanma ianesi için 20.895 kuruş 10 para toplamıştır.⁸⁰ Bu miktar Trabzon şubesine gönderilerek Cemiyetin 1912 yılı gelirleri arasında gösterilmiştir. (Tablo: 18)

B-TAYYARE İANESİ

Donanma Cemiyeti'nin faaliyetlerinden biri de Türk havacılığına yöneliktir. Cemiyet, bir yandan güçlü bir donanma oluşturulması amacıyla gemi satın alınması için gayret gösterirken öte yandan bir tayyare filosu oluşturma işini de üstlenmişti. Bu doğrultuda yapılan çeşitli faaliyetlerle tayyare ianesine ülke genelinde geniş bir katılım olmuştu.⁸¹ Gazetede

⁷⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Nisan 1327 (6 Mayıs 1911).

⁷⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 14 Mayıs 1327 (27 Mayıs 1911).

⁷⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 21 Mayıs 1327 (3 Haziran 1911).

⁷⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 11 Haziran 1327 (24 Haziran 1911).

⁸⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 28 Nisan 1328 (11 Mayıs 1912).

⁸¹ Cemiyetin tayyare alınması noktasındaki faaliyetleri hakkında bkz. Özçelik, *a.g.e.*, s.176-178.

yayınlanan yazılarda da cemiyetin Trabzon Vilayeti şubelerinin faaliyetlerinden bahsedilmekteydi.

20 Mart 1912 tarihli gazetede yer alan “*Hamiyet Sütunları*” başlıklı yazıda 20. asırda artık tayyarelerin ordu için ne denli önemli olduğunun anlaşıldığı belirtiliyordu. Bu doğrultuda bir devletin mevcudiyetini devam ettirmesinin hem karada hem denizde hem de havada güçlü olması ile mümkün olabileceği ifade edilmekteydi. Osmanlı Devleti’nin komşularının özellikle tayyare/uçak filoları oluşturmaya özen gösterdiğine işaret edilerek Cemiyetin de bu yolda bir faaliyet içine girdiği hatırlatılıyordu. Padişahın da Ceyb-i Hümayunlarından 1.000 lira verdikleri, ülkenin her tarafında da tayyare filosu için iane şubeleri açıldığı belirtiliyordu. Bu noktada Trabzon’da Meşveret gazetesinin de “*Tayyare Filosu İanesi*” ismiyle hamiyet sütunları açarak yardım yapanları gazete aracılığı ile takdir edeceği vurgulanıyor ve Trabzonluların da aynı hassasiyetle kampanyaya destek olacakları şu cümleyle duyuruluyordu: “*Trabzonluların milletin teali-i şan ve şevketi hususunda ibraz ettikleri fedakârlık bizim için mucib-i fahr ve mübahat-ı tezahürat-ı faaliyeden olmağla muhterem ahalimizin tayyare filosu ianesinde dahi izhar-ı hamiyet ve fedakâr eyleyeceklerinden şüphe etmiyoruz*”. Yazının sonunda, 180 kuruşu bağışlayan ve aralarında gazetenin imtiyaz sahibi Naci Efendi’nin de yer aldığı yardımseverler listesi yer almıştır.⁸²

3 Nisan 1912 tarihli gazetede yer alan Donanma Komisyonu duyurusunda; Donanma Cemiyeti’nin, bahriyenin/deniz gücünün kuvvetlendirilmesi amacıyla kurulmasına rağmen aynı zamanda güçlü bir tayyare/uçak filosu oluşturarak Osmanlı ordusuna katkı sağlamak görevini de üstlendiği belirtiliyordu. Bu doğrultuda Trabzon şubesinin de “*Tayyare Filosu*” için iane kabulü yaptığı ve buraya gönderilecek paranın doğrudan Donanma Cemiyetine teslim edileceği bildirilmekteydi.⁸³

Başka bir yazıda “*ordunun takviyesinin, aynı zamanda Osmanlılığın beka-yı saadeti demek*” olduğundan, acilen güçlendirilmesi zorunluluğuna işaret edilmekteydi. Ayrıca Trablusgarp Savaşı sırasında İtalya’nın, tayyareleri/uçakları sadece saldırı amaçlı değil, halkın üzerine beyannameler atmak suretiyle propaganda yapmak için de kullandığı belirtiliyordu. Bu yüzden halkın fedakârlığını göstermesi isteniyordu.⁸⁴

Trabzon Donanma Cemiyeti, uçak alımı konusunda da önemli bir çaba göstermiştir. Bu doğrultuda Cemiyetin ismi gazetede “*Donanma ve Tayyare-i Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi*” olarak geçmekteydi.⁸⁵ Cemiyetin donanma ianesi için yaptığı faaliyetler benzer şekilde tayyare ianesi

⁸² *Trabzon’da Meşveret*, 7 Mart 1328 (20 Mart 1912).

⁸³ *Trabzon’da Meşveret*, 21 Mart 1328 (3 Nisan 1912).

⁸⁴ *Trabzon’da Meşveret*, 4 Nisan 1328 (17 Nisan 1912).

⁸⁵ *Trabzon’da Meşveret*, 19 Mayıs 1328 (1 Haziran 1912).

için de gerçekleştirilmiştir. Gazetede yer alan çalışmalar şubelere göre şu şekildedir.

1-Trabzon Sancağı

a-Trabzon Merkez Şubesinin Faaliyetleri

Trabzon'un merkezinde, özellikle mahalle halkının aralarında topladıkları yardımlar, gazete aracılığı ile yukarıda da ifade edildiği üzere "*Hamiyet Sütunları*" başlığıyla yardım miktarları listeler halinde verilmek suretiyle tüm halka duyurulmaktaydı.

Kaleiçi Mahallesi halkı tarafından toplanan tayyare ianesi, gazetede farklı tarihlerde yayınlanan listelere göre sırasıyla; 637 kuruş 10 para, 569 kuruş ve son olarak da 856 kuruş 20 paradır. Toplam miktar olan 2.064 kuruş 30 para, Molla-zâde Tahir Efendi aracılığı ile Trabzon Donanma Cemiyeti'ne teslim edilmişti.⁸⁶ (Tablo:15)

Saçlı Hoca Mahallesi'nde Köle-zâde Mahmut Muammer Efendi, tayyare ianesi için düzenlenen müzayedeye koyduğu bir adet zırhlı resmi 91,5 kuruşa yine kendisi satın alarak bu miktarı Donanma İanesi şubesine teslim etmişti.⁸⁷(Tablo:15)

Boztepe-i Bâlâ Mahallesi ahali de tayyare ianesi olarak önce 125 kuruş, daha sonra 221 kuruş 10 para yardım toplayarak, toplamda 346 kuruş 10 para miktarında katkı sağlamıştır. Yardım yapan mahalle sakinleri ve miktarları liste halinde gazetede yayınlanmıştır.⁸⁸ (Tablo:16)

Donanma Cemiyeti, tayyare ianesi toplama konusunda da en büyük desteği yine İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden almıştı. Nitekim İttihat ve Terakki Cemiyeti, Harbiye Nezareti'ne bir tayyare hediye edeceğine dair söz verdiği için bütün şubelerini yardıma çağırılmıştı. Cemiyetin Trabzon şubesi de aynı hassasiyetle çalışmıştı. Bu doğrultuda Trabzon İttihat ve Terakki Kulübü'nden Zabıt Kâtibi Emin Efendi yağlı boya ile yaptığı bir taşı müzayedeye koymak suretiyle iane toplanmasına destek olmuştur. Söz konusu taş 1.284,5 kuruşa Cemiyet Müfettişi Rıza Bey tarafından satın alınarak bu miktar Donanma Komisyonu azasından Sadi Efendi'ye teslim edilmiştir.⁸⁹

Şehirdeki resmi kurumlar ve okullar da tayyare ianesine destek vermiştir. Trabzon Askeri Rüştîye Mektebi öğretmenlerinin aralarında topladıkları 1.265 kuruş 20 para, mektep müdüriyeti tarafından Dersaadet

⁸⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 14 Mart 1328 (27 Mart 1912). *Trabzon'da Meşveret*, 17 Mart 1328(30 Mart 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 24 Mart 1328 (6 Nisan 1912).

⁸⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 28 Mart 1328 (10 Nisan 1912).

⁸⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 21 Nisan 1328 (4 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 25 Nisan 1328 (8 Mayıs 1912).

⁸⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 17 Mart 1328 (30 Mart 1912).

Donanma Merkez-i Umumi'sine gönderildi.⁹⁰ Gazetede ki liste, ianeye iştirak eden öğretmenlerin yaptıkları yardımın miktarını göstermesinin yanı sıra o tarihlerde okulda çalışan öğretmenleri tespit etmek adına da önem arz etmektedir.

Trabzon şehir merkezine misafir gelen bazı kişiler de yardıma iştirak etmişlerdi. Örneğin şehre Hopa Kazasından gelen fırıncı esnafından Ali Efendi tayyare ianesi için 150 kuruşu Donanma Komisyonu'na vermiştir.⁹¹ (Tablo:16)

Tayyare menfaatine Ortahisar'da Bahçeli Kahve'de Mekatib-i İptidai öğrencileri tarafından hazırlanan bir konser önce gazete aracılığı ile halka duyuruldu. Gazetede ki duyuruda Padişahın cülusu münasebetiyle eski devirle yeni devrin karşılaştırılmasını konu alan konserin faydalı olacağı belirtiliyordu.⁹² Sözü edilen konserden 4.467 kuruş 25 para gelir elde edilerek bu para Hafız Mehmet Efendi aracılığıyla komisyona ulaştırılmıştır.⁹³

Yapılacak yardıma katılımı artıracığı düşüncesi ile alınacak tayyarelere her kurumun kendi adının koyulacağı vaat edilmişti. Bu doğrultuda "Gümrük" ismiyle alınacak tayyare için Trabzon Merkez Rüsumat Memurluğundan geniş bir katılım olmuştur. Taahhüt yoluyla devlet memurlarının maaşlarından kesilen iane bedelleri cemiyetin önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktaydı. Trabzon Merkez Rüsûmât Baş Müdüriyeti çalışanları da gazeteye gönderdikleri taahhütnamede "*Harbiye Nezaretince teşkiline teşebbüs olunan tayyare filosuna Rüsumat memurlarının birer günlük yevmiyelerini terk etmek suretiyle iştirak edeceklerini*" bildiriyorlardı. Bu taahhütnamenin altında uzun bir liste ile bu yardıma iştirak edeceklerin isimleri yer almaktaydı. Aynı şekilde Transit Müdüriyeti memurlarından tayyare ianesi için birer günlük yevmiyelerini bağışlayanların isim listesi de aynı nüshada gazetede yayınlanmıştır.⁹⁴

Trabzon Merkez Rüsûmât Baş Müdüriyeti çalışanları ayrıca aralarında topladıkları 848 kuruş 20 parayı Bank-ı Osmani aracılığı ile Dersaadet Müdüriyet-i Umûmiyesi'ne göndermiştir.⁹⁵ Gazetenin diğer nüshalarında da kurum çalışanlarının yaptıkları yardımlar toplam miktar verilmeksizin listeler halinde yayınlanmıştır.⁹⁶

Donanma Cemiyeti tarafından alınacak diğer bir tayyareye "*Jandarma*" isminin verilmesi düşünülmüştü. Trabzon Jandarma alayı ümera-yı zabitan ve mürettebatı, Osmanlı ordusuna hediye edilecek olan tayyare için 9.363 kuruş

⁹⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 4 Nisan 1328 (17 Nisan 1912).

⁹¹ *Trabzon'da Meşveret*, 18 Nisan 1328 (1 Mayıs 1912).

⁹² *Trabzon'da Meşveret*, 14 Nisan 1328 (27 Nisan 1912).

⁹³ *Trabzon'da Meşveret*, 18 Nisan 1328 (1 Mayıs 1912). Bu para iki defada teslim edilmiştir. Bkz. Tablo:12

⁹⁴ *Trabzon'da Meşveret*, 7 Mart 1328 (20 Mart 1912).

⁹⁵ *Trabzon'da Meşveret*, 21 Nisan 1328 (4 Mayıs 1912).

⁹⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 25 Nisan 1328 (8 Mayıs 1912), 27 Nisan 1328 (10 Mayıs 1912).

toplamış ve bu miktar Alay Kumandanlığı tarafından doğrudan Umum Kumandanlığa gönderilmişti. Gazete jandarmaların bu fedakârlıklarını bir yazı ile övmüştü.⁹⁷

Trabzon'da 87. Alay da yardıma iştirak eden diğer bir askeri birliktir. Başka konulardaki hassasiyetini burada da göstermiştir.⁹⁸ Tayyare ianesine 1. taksit olmak üzere 1.073 kuruş 20 para toplamışlardı. Yardıma katılanların listesi 1 Haziran 1912 tarihli gazetede yayınlanmıştı.⁹⁹ Daha sonra da yardımlarını sürdürmüşlerdir. Çünkü Cemiyetin gelirleri arasında 87. Alaydan gelen yardım miktarı 1.118 kuruş 20 para olarak verilmiştir.(Tablo:18)

Eğitim camiası da “*Muallim*” ismiyle alınacak tayyare için yardımda bulunmuştu. Bu haber gazetelerde “*fikir ordusunun muallimin tayyaresine ianesi*” başlığıyla duyurulmuştu. Bu doğrultuda 18 Mayıs 1912 tarihli gazetede muallimin tayyaresi için Darü'l-Muallimin mubassırı Şükrü Efendi tarafından bir cep saati piyangoya konulmuştu. Bu piyangoya Darü'l-Muallimin Mektebi başta olmak üzere İttihat ve Terakki Mektebi, Ayasofya Mektebi Ayafilibo Mektebi, Zeytinlik Mektebi, Yenicuma Mektebi muallimleri ve Darü'l-Muallimin öğrencileri katılmışlardı.¹⁰⁰ Bu şekilde eğitim camiası yardım toplamaya devam ederken gazete de yardıma iştirak edenlerin isimlerini ve bağış miktarlarını yayınlamıştı. 25 Mayıs 1912 tarihli gazetede Darü'l-Muallim öğrencilerinin daha evvel topladıkları 585 kuruşa ilave olarak 360 kuruş 30 para daha toplayarak toplam miktarın 945 kuruş 30 paraya ulaştığı belirtiliyordu.¹⁰¹ Gazetenin sonraki nüshalarından yardımların devam ettiği anlaşılmaktadır.¹⁰² Cemiyetin gelir tablosundan anlaşıldığı üzere toplam miktar 1.035 kuruş 10 paraya ulaşmıştır. (Tablo:18)

“*Gülcemal*” ismiyle orduya hediye edilmesi planlanan tayyare için Gülcemal Vapuru'nda bir yardım sandığı oluşturularak para toplama yoluna gidilmişti. Vapur, sahilleri dolaşmak suretiyle yardımı geniş alanlara yaymaya çalışmıştı. Bu şekilde toplanan yardımlar Trabzon şubesine gönderilmekteydi. 8 Haziran 1912 tarihli gazetede Gülcemal Vapuru'ndaki sandıkta biriken 1.940 kuruşun Donanma Komisyonu tarafından teslim alındığı bilgisi yer almaktaydı.¹⁰³ 26 Haziran 1912 tarihli nüshada ise daha önceki bir tarihte 1.

⁹⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 2 Mayıs 1328 (15 Mayıs 1912).

⁹⁸ Trablusgarp için toplanan yardımlara iştirak etmesinin yanı sıra Balkan Savaşına gönüllü olarak katılmıştır. Bkz. Melek Öksüz, “Trablusgarp ve Bingazi Havalisi Mevaki-i Harbiyyesi İane Defteri'ne Göre Trablusgarp Savaşı İçin Trabzon'dan Toplanan Yardımlar”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S:15,Güz 2013, s.161,198;Meşveretçi Naci, *Balkan Harbinde 87.Alay Trabzon Gönüllüleri*, haz. Veysel Usta, Trabzon 2009.

⁹⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 19 Mayıs 1328 (1 Haziran 1912).

¹⁰⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 5 Mayıs 1328 (18 Mayıs 1912).

¹⁰¹ *Trabzon'da Meşveret*, 12 Mayıs 1328 (25 Mayıs 1912).

¹⁰² *Trabzon'da Meşveret*, 16 Mayıs 1328 (29 Mayıs 1912).

¹⁰³ *Trabzon'da Meşveret*, 26 Mayıs 1328 (8 Haziran 1912).

362 kuruş 10 para toplanılarak Trabzon Donanma Cemiyeti'ne teslim edildiğinden bahsediliyordu.¹⁰⁴

Bireysel olarak yapılan yardımlar da gazetede yer alan yazılarda övgüyle duyurulmaktaydı. Daha önce donanma ianesi için 2 lira veren Hacı Salih-zâde Ömer Efendi'nin bu defa tayyare ianesi için verdiği 10 lirayı Trabzon şubesine teslim ettiği bildiriliyordu.¹⁰⁵

b-Ordu Şubesinin Faaliyetleri

Ordu Kazası maliye memurları tayyare ianesine katkı için aralarında topladıkları 910 kuruşu posta ile İstinaf Müdde-i Umumiliği'ne göndermişlerdi.¹⁰⁶

Habsamana (Gölköy) nahiyesinde Donanma Cemiyeti'nin aracılığıyla yapılan bir müzayedeye, karakol kumandanı Şükrü Efendi tarafından konulan bir şişe lavanta ile iki adet mendil, 571 kuruşa Alaybey-zâde Mehmet Efendi tarafından alınmıştı. Ayrıca tayyare menfaatine düzenlenen tiyatrodan 429 kuruş elde edilmişti. Halkın tayyare ianesi için verdiği 1000 kuruşla birlikte toplamda 2.000 kuruş elde edilmişti. Bu para 15 Mart 1328 tarihinde Harbiye Nezareti'ne gönderilmişti.¹⁰⁷

c-Giresun Şubesinin Faaliyetleri

"Maliye" ismiyle alınacak tayyare için Giresun maliye memurları da yardım yapmışlardı. 901 kuruş yardım toplayan memurların isimleri, gazetede yardım miktarı ile birlikte yayınlanmıştı.¹⁰⁸

d-Sürmene Şubesinin Faaliyetleri

"Maliye" ismiyle alınacak tayyare için Sürmene maliye memurları da seferber olmuşlardı. Yardım yapan maliye memurlarının isim ve yardım miktarları gazetede yayınlanmıştı. Listeye göre 566 kuruş 10 para yardım yapılmıştı.¹⁰⁹

Yardım toplamak amacıyla Sürmene'de Hükümet Konağı bitişiğindeki Osman Efendi kahvesinde memur ve halkın katılımı ile bir müzayedeye gerçekleştirildi. Bir Trablusgarp gazisinin gönderdiği ajans telgrafının konulduğu müzayedede toplanan 297 kuruş 25 para, Meşveret gazetesini aracılığı ile Trabzon Donanma Cemiyeti'ne ulaştırıldı.¹¹⁰

¹⁰⁴ *Trabzon'da Meşveret*, 13 Haziran 1328 (26 Haziran 1912).

¹⁰⁵ *Trabzon'da Meşveret*, 13 Haziran 1328 (26 Haziran 1912).

¹⁰⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 5 Mayıs 1328 (18 Mayıs 1912).

¹⁰⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 31 Mart 1328 (13 Nisan 1912).

¹⁰⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 9 Haziran 1328 (22 Haziran 1912).

¹⁰⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 16 Haziran 1328 (29 Haziran 1912).

¹¹⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 4 Nisan 1328 (17 Nisan 1912).

Sürmene'nin Araklı Nahiyesinde Kahveci Ali Osman Efendi bir sandık yaptırarak kahveye koymuş ve kahveye gelen müşterileri tayyare ianesine davet etmişti. Ayrıca kahvede çeşitli müzayedeler de düzenleyerek kapman-yaya katkı sağlamaya çalışmıştı.¹¹¹

Sürmene halkının kendi aralarında oldukça iyi teşkilatlandığı görülmektedir. Tayyare ianesi için aralarında sürekli para toplamışlar ve yardım yapanlar da gazetede listeler halinde yayınlanmıştır. Topladıkları 2.214 kuruşu gazete vasıtasıyla Donanma Cemiyeti'ne gönderdikten sonra da yardım toplamaya devam edilmiştir. Bu şekilde 351 kuruş ve 869 kuruş 5 para daha toplanmıştır.¹¹² Gazete sütunlarında toplam miktar verilmeden geçirilen iane listeleri ilerleyen tarihlerde yayınlanmaya devam etmiştir.¹¹³

e-Maçka Şubesinin Faaliyetleri

“*Maliye*” namıyla alınacak uçak için Maçka Kazası maliye memurları 1 günlük yevmiyelerini bağışlamışlardı. Bu şekilde 206 kuruş 20 para toplanmış ve yardım yapanların isimleri ve yardım miktarları gazetede yayınlanmıştır.¹¹⁴

2-Lazistan Sancağı

a-Rize Merkez Şubesinin Faaliyetleri

Tayyare ianesi olarak Rize adliye memurları tarafından toplanan 1.454 kuruş Donanma Cemiyeti'ne gönderilmişti.¹¹⁵

Tablo 12: Lazistan Jandarma taburuna mensup zabitan ve efrad tarafından Mart 1328 maaşlarından % 5 oranında yapılan bağış

	Kuruş	Para
Ümera ve zabitan maaşlarından	412	
Rize bölüğünün efradı maaşlarından	1.128	10
Hopa bölüğünün efradı maaşlarından	340	
Atina bölüğünün efradı maaşlarından	446	
Yekûn	2.326	10

“*Jandarma*” ismiyle alınacak tayyare için Lazistan Jandarma Taburuna mensup zabitan ve efradın, Mart 1328 maaşlarından % 5 oranındaki kesintiyi

¹¹¹ *Trabzon'da Meşveret*, 21 Nisan 1328 (4 Mayıs 1912).

¹¹² *Trabzon'da Meşveret*, 25 Nisan 1328 (8 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 2 Mayıs 1328(15 Mayıs 1912).

¹¹³ *Trabzon'da Meşveret*, 5 Mayıs 1328 (18 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 12 Mayıs 1328(25 Mayıs 1912). 16 Mayıs 1328 (29 Mayıs 1912), *Trabzon'da Meşveret*, 19 Mayıs 1328 (1 Haziran 1912).

¹¹⁴ *Trabzon'da Meşveret*, 21 Nisan 1328 (4 Mayıs 1912).

¹¹⁵ *Trabzon'da Meşveret*, 31 Mart 1328 (13 Nisan 1912).

bağışlaması neticesinde 2.326 kuruş 10 para toplanmıştı. Bu para Trabzon Jandarma Alay Sandığı'na gönderilmişti. Bu yardıma katılanların isimleri de 7 Nisan 1328 tarihli gazetede yayınlandı. En fazla miktarı veren Rize Jandarma Taburu efradı, gazete aracılığı ile ayrıca takdir edilmiştir.¹¹⁶

Yukarıda ifade edilen Gülcemal tayyaresi alımı için sahilleri gezerek yardım toplayan Gülcemal Vapuru'nun Rize limanına ulaştığı sırada Rize Redif Taburu 3. Bölük mülazım-ı sanisi Karahisar-ı Şarkili Hasan Efendi, üzerinde başka parası olmadığından, annesine göndermek üzere maaşından biriktirdiği 1 lirayı Donanma Sandığı'na atmıştır. Gazetede bu olay şu şekilde takdir ediliyordu: “1 lirayı sevk-i hamiyet ve fedakâriyle Donanma Sandığı'na atarak vatani hakkındaki muhabbetinin manen ve maddeten büyük bir numune-i fülüyyesini göstermiştir. Var olsunlar.”¹¹⁷ Gazete, Hasan Efendi'nin Reşadiye Dretnotu'nun Dersaadet'e ulaşması haberini işittiği anda “bu defa bir maaşını iane olarak vereceği” bilgisini okuyucularla paylaşmıştı.¹¹⁸

Rize'de fişekhane binbaşılığında emekli Haşim Efendi, tayyare ianesi için 100 kuruş verirken, Mapavri Nahiyesinin Sert Köyü'nden emekli Mustafa onbaşı da aldığı maaştan 10 kuruş vermek suretiyle tayyare ianesine katkıda bulunmuşlardı.¹¹⁹

3-Gümüşhane Sancağı

a-Gümüşhane Merkez Şubesinin Faaliyetleri

Gümüşhane Jandarma Taburunun merkez bölüğü tarafından yapılan toplamda 2.479 kuruş miktarındaki tayyare ianesi veren kişilerin isimleri ve miktarlarıyla birlikte gazetede yayınlanmıştı.¹²⁰

b-Şiran Şubesinin Faaliyetleri

Şiran Mektep-i İptidai öğrencisi 5 yaşındaki Seydi Bey (Hacı Kolağası-zâde Mehmet Bey'in torunu) padişahın cülusunu tebrik için gittiği hükümet dairesinde etkili bir konuşma yaparak Trablusgarp'taki mücahitleri takdir etmişti. Bu çocuk, düşman tayyarelerinin bombaları altında vatani müdafaada büyük kahramanlıklar gösteren ordumuza hediye edilmek üzere tayyare satın alınması için başlatılan kampanyaya kendi harçlığından biriktirdiği bir miktar parayı vermek suretiyle katkı sağlamıştı. Böyle küçük bir çocuğun bu şekildeki fedakârlığı, orada bulunanları çok etkilemiş ve 629 kuruş 30 para toplanarak Trabzon Vilayetine gönderilmiştir.¹²¹ (Tablo:18)

¹¹⁶ *Trabzon'da Meşveret*, 7 Nisan 1328 (20 Nisan 1912).

¹¹⁷ *Trabzon'da Meşveret*, 16 Mayıs 1328 (29 Mayıs 1912).

¹¹⁸ *Trabzon'da Meşveret*, 26 Mayıs 1328 (8 Haziran 1912).

¹¹⁹ *Trabzon'da Meşveret*, 23 Haziran 1328 (6 Temmuz 1912).

¹²⁰ *Trabzon'da Meşveret*, 12 Mayıs 1328 (25 Mayıs 1912).

¹²¹ *Trabzon'da Meşveret*, 28 Nisan 1328 (11 Mayıs 1912).

c-Torul Şubesinin Faaliyetleri

Torul Mekteb-i Rüştîyesi'nde yapılan bir sınavdan sonra Mustafa Cevat isimli bir öğrenci “*Maarif*” adıyla alınacak tayyareye katkı sağlamak amacıyla orada bulunanları ianeye davet etmiş, kendisi de harçlığından biriktirdiği birkaç kuruşu iane olarak vermişti. Bu öğrencinin yaptığı fedakârlık, orada bulunanların da iane vermelerine neden olmuş ve kısa sürede 305 kuruş 35 para toplanmıştı. Toplanan miktar Donanma Cemiyeti'ne teslim edilmek üzere postaya verilirken yardım yapanlar da gazete aracılığı ile herkese duyurulmuştu.¹²²

C-TRABZON DONANMA-YI OSMANÎ MUAVENET-İ MİLLİYE CEMİYETİ'NİN GELİR VE GİDERLERİ

Cemiyet Nizamnamesi'nde yardımların toplanması ve nerelere harcana-bileceği ile ilgili hükümler belirlenmişti. Toplanan paralar ve diğer gelirler birer bilanço ile umumi kongreye sunulurken ayrıca gazeteler ve Donanma Mecmuası aracılığıyla kamuoyuna da duyurulmuştu.¹²³ Taşradaki şubeler de aynı yolu izleyerek gelir ve giderleri ayrıntılı bir biçimde kamuoyuyla paylaşma ihtiyacı duymuşlardı. Bu doğrultuda Trabzon Şubesi, gelir kaynaklarını ve yapılan yardımların nereden ve kimler vasıtasıyla toplandığını, “*Makbuzat*” veya “*Varidat*” başlığı altında, nerelere ne kadar harcadığını içeren bilgileri de “*Medfuat*” başlığı ile donanma veya tayyare ianesi olarak ayrı listeler halinde tutmuştur. Tablo halinde verilen gelir ve giderleri gösterir cetvellerde yer alan bilgilerin bir kısmından metin içinde bahsedilmiştir. İlk tablo cemiyetin kurulduğu tarihten itibaren İdare Heyeti'nin görev süresine ait gelir giderleri ihtiva ederken diğer 5 tablo, 14 Ocak 1912 tarihinden 13 Haziran 1912 tarihine kadar olan süredeki gelir giderleri birer aylık dönemler şeklinde ihtiva etmektedir. Tablolardaki veriler ifade edilen dönemlere ait cemiyetin gelir kaynakları ile harcamalarının çeşidi ve miktarı konusunda fikir verecek niteliktedir. Ayrıca Trabzon Vilayeti dâhilindeki Cemiyet şubelerinin bu dönemde oldukça iyi örgütlendiği ve üst düzeyde bir yardım toplandığı tespit edilmektedir.¹²⁴

¹²² *Trabzon'da Meşveret*, 30 Mayıs 1328 (12 Haziran 1912). Bu miktar, Cemiyetin 1912 yılı 14 Mayıs ile 13 Haziran arasındaki bir aylık döneme ait gelirleri arasında 306 kuruş olarak gösterilmiştir. Bkz. Tablo: 18.

¹²³ Mali konularda takip edilen usul ve cemiyetin gelir-giderlerini gösteren bilançolar hakkında bilgi için bkz. Özçelik, *a.g.e.*, s.197-203. Cemiyetin kuruluşundan itibaren toplamış olduğu gelirleri ve yapılan harcamaları içeren bilançolara Trabzon'da Meşveret Gazetesi de 19, 23 ve 26 Mayıs 1328 (1-5 ve 8 Haziran 1912) tarihli nüshalarında yer vererek “Donanma Cemiyeti'nin Feryadı” başlığıyla kamuoyuyla paylaşarak zihinlerde oluşacak soru işaretlerini gidermeye çalışmıştır.

¹²⁴ Nitekim 14 Mart 1912-12 Haziran 1913 tarihleri arasındaki dönemde Trabzon, Merkeze gönderilen 474.375,35 kuruş miktarındaki meblağla, yardım gönderen diğer vilayetler arasında birinci sırada yer almıştır. Gök, *a.g.t.*, s.222.

Tablo 13: Değişen Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi Heyeti'nin müddeti idaresi (26 Ocak 1910-4 Mayıs 1911) makbuzun ve medfuatı mübeyyin hülasa-i hesabiyesi¹²⁵

Makbuzat		
Kuruş	Para	
20.824	30	Denizciler İane Komisyonundan
1.134.805	2	Şubenin bidayet teşkili olan 13 Kanun-i Sani 1325 (26 Ocak 1910) tarihinden heyetin tarih-i tebdili olan 21 Nisan 1327 (4 Mayıs 1911) tarihine kadar vuku bulan varidat
1.155.629	32	

Beyan		
Kuruş	Para	
645.119	10	Merkez Vilayetçe derç olunan
68.047	25	Lazistan Sancağından gönderilen
62.699	7	Gümüşhane Sancağından gönderilen
62.138	10	Ordu Kazasından gönderilen
2.471	--	Giresun Kazasından gönderilen
36.766	10	Tirebolu Kazasından gönderilen
45.723	35	Görece Kazasından gönderilen
17.019	--	Vakfikebir Kazasından gönderilen
16.156	15	Akçaabat Kazasından gönderilen
1.874	10	Maçka Kazasından gönderilen
125.939	20	Sürmene Kazasından gönderilen
27.193	5	Of Kazasından gönderilen
127	20	Yomra Nahiyesinden gönderilen
21.401	05	Şarlı Nahiyesinden gönderilen
2078	--	Tonya Nahiyesinden gönderilen
1.134.805	2	
Kuruş	Para	
617.650	25	Nakden
27.468	25	Eşya bedeli
645.119	10	

¹²⁵ *Trabzon'da Meşveret*, 28 Mayıs 1327 (10 Haziran 1911). Gazetede ayrıca heyetin reis-i sabıkı Hacı Hamî tarafından bu listenin ayrıntılı açıklaması da yapılmıştır. Mesela Giresun Kazasının gönderdiği yardım miktarının az olmasının sebebi bu kazanın topladığı yardımların önemli bir kısmını doğrudan merkeze göndermeleriydi. Aynı şekilde Lazistan sancağı ile Ordu kazası da belli bir miktar parayı doğrudan İstanbul'a göndermişlerdir.

Medfuat Beyanı		
Kuruş	Para	
1.128.899	17	Tevarih-i muhtelifede Donanma-yı Osmani Merkez-i Umumisine irsal olunan
17.936	--	Memurin maaşatına verilen
7.217	35	Masarif-i müteferrika işbu kalemin havi olduğu masarifin kısm-ı küllisi merkez ve mülhakat şubelerince istimali lazım gelen defter ile diğer evrak-ı matbuası ve saire esmanı olup taviz suretiyle sarf olduğundan tahsil olundukça irad-ı kayd edilecektir.
1.154.953	13	
1.154.053	12	
1.576	20	Heyet-i cedideye nakden devr ve teslim olunan

Tablo 14: 1 Kanun-i Sani 1327 ile 31 Kanun-i Sani 1327 (14 Ocak 1912 -13 Şubat 1912) tarihleri arasında Donanma-yı Osmani Muavevet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesinin varidat-ı masarifatını mübeyyin cetvel¹²⁶

Makbuzat	Kuruş	Para
Şarlı Donanma Cemiyetinden	3.772	20
Hopa Donanma Cemiyetinden	4.734	20
Atina Donanma Cemiyetinden	4.500	
Tirebolu Donanma Cemiyetinden	2.288	
Maçka Donanma Cemiyetinden	331	20
Kelkit Donanma Cemiyetinden	10.751	20
Of Donanma Cemiyetinden	2.160	
Görece Donanma Cemiyetinden	5.400	
Sürmene Araklı Donanma Cemiyetinden	10.800	
Yekûn-ı Mülhakat	44.738	5
Nefs-i Trabzon	17.524	15
Yekûn	62.262	25
Mevcut sandık olarak şehr-i Kanun-ı Evvel'den devr alınmış olan	22.962	35
Yekûn	85.225	15

¹²⁶ Trabzon'da Meşveret, 8 Şubat 1327 (21 Şubat 1911).

Medfuat	Kuruş	Para
16 Kanun-ı Sani (29 Ocak 1912) Donanma Merkezi Umumiyesine	32.616	
16 Kanun-ı Sani (29 Ocak 1912) Donanma Merkezi Umumiyesine	6.500	
30 Kanun-ı Sani (12 Şubat 1912) Donanma Merkezi Umumiyesine	28.512	
30 Kanun-ı Sani (12 Şubat 1912) Donanma Merkezi Umumiyesine	12.920	
İrsalat Yekûn	80.548	
Maaşat	1.675	
Masarifat	226	10
Yekûn	82.449	10
Mevcut sandık olup şehr-i 6 Şubat'a devr olunan	2.886	5
Cümle-i Yekûn	85.225	15

Tablo 15: 11 Şubat 1327 tarihinden 29 Şubat 1327 tarihine (24 Şubat 1912-13 Mart 1912) kadar Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesinin vuku bulan makbuzat ve medfuatı mübeyyin cetvel¹²⁷

Makbuzat		
Şiran Donanma Cemiyetinden	2.900	
Tirebolu Donanma Cemiyetinden	1.753	30
Of Donanma Cemiyetinden	10.156	10
Görelle Donanma Cemiyetinden	6.634	20
Humurgan Donanma Cemiyetinden	3.200	
Kelkit Donanma Cemiyetinden	1.141	35
Mülhakat Yekûnu	25.786	15
Nefs-i Trabzon	16.888	25
Yekûn	42.675	
Mevcut sandık olarak şehr-i Kanun-ı Sani'den devr alınmış olan	2.776	5
Cümle-i Yekûn	45.451	5

Medfuat		
25 Şubat sene 1327/9 Mart 1912 tarihinde Donanmayı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Merkez-i Umumiliğe takdim kılınan irsalat	29.160	
Maaşat	1.900	
Yekûn	31.010	
Mevcut sandık olup 1328 senesinin Martına (Mart/Nisan 1912) devr olunan	14.391	5
Cümle-i Yekûn	45.451	5

¹²⁷ Trabzon'da Meşveret, 17 Mart 1328 (30 Mart 1912).

Tablo 16: Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesinin 1 Mart'tan 31 Mart'a (14 Mart-13 Nisan 1912) kadar vuku bulan makbuzat ve medfuatı mübeyyin cetvel¹²⁸**Donanma İanesi**

Makbuzat	Kuruş	Para
Donanma İanesi Cemiyeti Gümüşhane şubesinden	1.957	10
Donanma İanesi Cemiyeti Maçka şubesinden	474	20
Donanma İanesi Cemiyeti Hopa şubesinden	8.343	20
Donanma İanesi Cemiyeti Tirebolu şubesinden	1.696	10
Mülhakattan gelen meblağ-ı yekûn	12.271	20
Nefs-i Trabzon'dan gelen	13.018	-
Yekûn	25.289	20
Mevcut sandık olarak 1328 senesinden devr olunan	14.391	5
Cümle-i Yekûn	39.680	25

Medfuat	Kuruş	Para
Posta vasıtasıyla merkeze gönderilen	12.795	20
Bank-ı Osmanlı vasıtasıyla merkeze gönderilen	12.920	
İrsalât-ı yekûn	25.755	20
Maaşat	1.900	
Yekûn	27.708	10
Mevcut sandık olup şehr-i Nisan'a devr olunan	11.972	15
Cümle-i Yekûn	39.680	25

Tayyare İanesi

Makbuzat	Kuruş	Para
Kale İçi ahali-i hamiyet-mendanı tarafından ita olunup Molla-zade Tahir Efendi yediyle teslim olunan	2.064	30
Trabzon İttihat ve Terakki Kulübü'nde toplanılıp Müftü-zade Sadi Efendi yediyle teslim olunan	1.624	
Saçlı Hoca Mahallesinde Köle-zade Mahmud Muammer Efendi tarafından müzayedeye konulan zırhlı bedeli olup muma-ileyh yediyle teslim olunan	91	20
Yekûn	3.780	10

¹²⁸ Trabzon'da Meşveret, 7 Mayıs 1328 (20 Mayıs 1912).

Medfuat	Kuruş	Para
31 Mart 1328/13 Nisan 1912 tarihinde posta ile merkez-i umumiye takdim kılınan	3.728	30
Tayyare ianesi hesabı için alınan iki adet defter bedeli	25	
Yekûn	3.753	30
Mevcut sandık olup şehir-i Nisan'a	29	20
Cümle-i yekûn	3.780	10

Tablo 17: Donanma ve Tayyare-i Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesinin 1Nisan 1328 tarihinden 30 Nisan 1328 (14 Nisan-13 Mayıs 1912) tarihine kadar vuku bulan varidat ve masarifatını mübeyyin cetvel¹²⁹

Donanma İanesi

Varidat	Kuruş	Para
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Hopa şubesinden	1.037	20
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Gümüşhane şubesinden	1.188	
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Araklı şubesinden	2.400	
Mülhakat-ı Yekûn	4.625	20
Nefs-i Trabzon hasılatı	4.814	35
Yekûn	9.440	15
Mevcut sandık olarak şehir-i Mart'tan devr olunmuş olan	11.972	15
Cümle-i Yekûn	21.412	30

Medfuat	Kuruş	Para
3 Nisan 1328 /16 Nisan 1912 tarihinde Bank-ı Osmani vasıtasıyla merkez-i umumiyesine takdim kılınan	9.180	
30 Nisan 1328/13 Mayıs 1912 tarihinde Bank-ı Osmani vasıtasıyla merkez-i umumiyesine takdim kılınan	5.400	
Maaşat yekûnu	1.900	
	16.480	
Mevcut sandık olup şehir-i Mayıs'a devr olunmuş olan	4.832	30
Yekûn	21.412	30

¹²⁹ Trabzon'da Meşveret, 19 Mayıs 1328 (1 Haziran 1912).

Tayyare İanesi

Varidat	Kuruş	Para
Hacı Ali Hafız -zade Hakkı Efendi	100	
Maarif İdaresi İkinci Kâtibi Hafız Hasan Hıfzı Efendi	20	
Mekatib-i İptidaiye Müfettişi Hafız Mahmud Efendi	20	
Meşveret Matbaası sahibi İsmail Hakkı Efendi	20	
Meşveret Matbaası sahib-i imtiyazı Naci Efendi	20	
Sürmene’de Osman Efendi kahvesinde müzayedeye konulan ajans telgraf hasılatından olup Meşveret Matbaası vasıtasıyla	297	25
Hasılatın yüzde kırkı tayyare ianesine ait olmak üzere Çatalcalı Eyüp ve Bursalı Hüseyin Pehlivanlar tarafından icra olunan kuruştan hâsıl olup beledi riyesetinden	200	
Hopa Kazasında merkez Fırıncı Rizeli Ali tarafından	150	
Boztepe-i Bala Mahallesi ahali-i hamiyet-mendanı tarafından	346	10
Ortahisarda Bahçeli Kahve’de icra kılınan konserde huzzar-ı kiram tarafından teberru olunup Arap Hafız Mehmet Efendi yediyle	1.182	25
Ortahisarda Bahçeli Kahve’de icra kılınan konserde sarf edilen bilet esmanı olup Arap Hafız Mehmet Efendi yediyle	3.285	
Sürmene kazası memurin ve ahali-i hamiyet-mendan tarafından ita olunup Araklı Liman Reisi Ahmet Bey yediyle	2.214	
	7.855	20
Mevcut sandık olup şehr-i Mart’ta devr olunmuş olan	35	10
Cümle-i yekûn	7.890	30

Medfuat	Kuruş	Para
Bahçeli kahvede icra olunan konsere hususi imal olunan bilet ve ilan bedeli	50	
Mevcut sandık olup şehr-i Mayıs’a devr olunan	7.840	30
	7.890	30

Tablo 18: Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi'nin 1 Mayıs 1328'den 31 Mayıs 1328 (14 Mayıs-13 Haziran 1912) tarihine kadar vuku bulan donanma ve tayyare ianeleminin varidat, irsalat ve masarifatını ve maişatını mübeyyin cetvel¹³⁰

Donanma İanesi

Varidat	Kuruş	Para
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Tirebolu Şubesinden	1.326	20
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Maçka Şubesinden	540	
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Vakfikebir Şubesinden	2.677	15
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Şiran Şubesinden	20.895	10
Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Of Şubesi	2.292	35
Mülhakat Yekûnu	27.732	
Nefs-i Trabzon haslatı	11.451	15
Yekûn	39.183	15
Mevcut sandık olarak şehir-i Nisan'dan devr olunmuş olan	4.932	20
Cümle-i Yekûn	44.115	35

Medfuat	Kuruş	Para
29 Mayıs 1328 donanma-yı Osmani muavenet-i Milliye cemiyeti merkez-i Umumiliğine takdim kılınan	27.000	
31 Mayıs 1328 donanma-yı Osmani muavenet-i Milliye cemiyeti merkez-i Umumiliğine takdim kılınan	14.500	
	41.500	
Maaşat Yekûnu	1.900	
Masarif	100	
	43.500	20
Mevcut sandık olarak şehir-i Haziran'a devr olunan	615	15
Cümle-i Yekûn	44.115	35

¹³⁰ Trabzon'da Meşveret, 13 Haziran 1328 (26 Haziran 1912).

Tayyare İanesi

Varidat	Kuruş	Para
Darülmuallimin talebesi efendileri beyninde müzayedeye vaz olunan saatten hasıl olan	1.035	10
Gülcemal namiyle müsemma bir adet tayyarenin imali için vapur-ı mezkûr derununda toplanılan	2.515	
Gülcemal namiyle müsemma bir adet tayyarenin imali için vapur-ı mezkûr derununda toplanılan	1.940	
87. Alayın 3. taburu zabitan ve efrad-ı hamiyet-mendani tarafından	1.118	20
Torul Mektep-i Rüşdi talebesi efendileri tarafından	306	
Şiran Donanma Cemiyetinden	629	30
Yekûn	7.544	20
Mevcut sandık olarak şehri Nisan'dan devr olunmuş olan	7.840	30
Cümle-i Yekûn	15.385	10

Medfuat	Kuruş	Para
1 Mayıs 1328/ 14 Mayıs 1912 tarihinde Merkez-i Umumiye takdim kılınan	7.840	30
24 Mayıs 1328/ 6 Haziran 1912 tarihinde Merkez-i Umumiye takdim kılınan	2.515	
31 Mayıs 1328 / 13 Haziran 1912 tarihinde Merkez-i Umumiye takdim kılınan	3.089	20
Yekûn	13.445	10
Mevcut sandık olup şehir-i Haziran'a devr olunan	1.940	
Cümle-i Yekûn	15.385	10

SONUÇ

Osmanlı Donanmasını güçlendirmek amacıyla yardım toplamak üzere kurulan Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye cemiyeti kısa sürede taşrada da örgütlenerek şubelerini açmıştır. Bunlardan birisi de 1910 yılında kurulan Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesidir. Kuruluşunun ardından vilayet dâhilindeki kaza ve nahiyelerde şubelerini açarak faaliyetlerine başlamış olan Cemiyet, donanmaya gemi satın almak için iane toplama çalışmalarının yanı sıra bir tayyare filosu oluşturmak için de ayrıca tayyare ianesi toplama görevini yerine getirmeye çalışmıştır.

Donanma konusunda halkın duyarlı hale getirilmesinde basın büyük rol üstlenmiştir. “Trabzon'da Meşveret” gazetesi de donanmanın önemine vurgu yapan yazılar yayınlamak suretiyle yardım konusunda halkı teşvik etmeye çalışmıştır. Ayrıca yapılan her türlü yardım faaliyetlerini gazetede ilan ederek yardıma katılanların isimleri ile yardım miktarlarını listeler halinde yayınlamıştır.

Trabzon dâhilindeki İttihat ve Terakki Kulübü şubeleri, binalarını donanma adına yapılan faaliyetlere tahsis ederek iane toplanması konusunda Cemiyete önemli destek sağlamıştır.

Halkın çeşitli şekillerde ianeye katıldıkları görülmektedir. Vilayet mülki ve askeri memurları maaşlarından bir kısmını taahhüt ettikleri gibi halk da ekonomik durumları ölçüsünde nakdi ya da ayni yardımda bulunmuştur. Ayrıca kendi aralarında müzayedeler, konser ve tiyatro oyunları gibi çeşitli faaliyetler düzenleyerek katılımı artırmaya çalışmışlardır. Bu şekilde yürütülen etkili bir çalışma neticesinde Trabzon şubesinden düzenli olarak merkeze para gönderilmiştir. Trabzon'un kazalarındaki şubeler ise topladıkları paraları Trabzon şubesine gönderdikleri gibi doğrudan merkeze de gönderebilmişlerdir. O dönemde Trabzon'un bir kazası olan Giresun'dan yapılan yardım ülke genelinde oldukça yüksek bir meblağ olduğu için minnettarlık ve takdir duygularıyla Cemiyetin satın aldığı gemilerden birisine "*Giresun*" ismi verilmiştir.

Cemiyete gelir sağlayan faaliyetler ve bunlardan elde edilen miktarlar ile yapılan harcamalar gelir- gider cetvelleri halinde gazete yoluyla kamuoyuyla paylaşılmıştı. Bu yöntem, Cemiyetin şeffaf ve hesap verebilirlik yüzünü gösterirken aynı zamanda halk nezdinde cesaretlendirici ve teşvik edici bir rol de oynamaktaydı.

Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecine girdiği, toplumun ekonomik gücünün iyice gerilediği böylesi bir dönemde Trabzon halkı, ülkesi ve milleti için elinden geleni yapmaya çalışmış ve elinde avucunda olan askerî güç için seferber edip üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeye çalışmıştır.

